

Konfirmation, men vad händer sen?

– en studie om ungas möjlighet till trosformation
i Svenska kyrkan.

Kandidatuppsats i Systematisk teologi 15 hp
Jenny Lundqvist

Examinator: Roland Spjuth
Handledare: Fredrik Wenell
Examinationsdatum: 2016-05-25

Abstract

Title: *Confirmation, but then what?*

Author: Jenny Lundqvist, student at Örebro School of Theology in Örebro, Sweden.

Summary: This essay is about the social factors that make young people develop or change their beliefs and how it relates to the ecclesiology of the Church of Sweden. The aim is twofold. In the first part of the essay I will try to find the most relevant and strong social factors that affects young people to develop or change their beliefs. In the second part I will try to describe the ecclesiology of the Church of Sweden and in particular the folkchurch ecclesiology presented by Gustaf Wingren. The folkchurch ecclesiology has had a powerful impact in the church and how the church embodies in the society. In the end of this essay I will bring the two perspective together to see if the folkchurch ecclesiology can empower a social environment that will enable young people to grow in their belief. This essay is based on literature studies.

Keywords: *Ecclesiology , Folkchurch, Confirmation, Gustaf Wingren, Youth, Sociologi,*

Innehåll

Abstract	1
Innehåll.....	1
Kapitel 1	3
1.1 Inledning	3
1.2 Bakgrund och tidigare forskning.....	4
1.3 Syfte och frågeställningar	7
1.4 Avgränsningar	7
1.5 Material	9
1.6 Metod	10
1.7 Disposition	11
Kapitel 2: Ungas trosformation.....	12
2.1 Trosformation.....	12
2.2 Två perspektiv på unga människors trosformation	12
2.2.1 Ett utvecklingspsykologiskt perspektiv	13
2.2.2 Ett sociologiskt perspektiv	13
2.2.3 Drivkrafter som stimulerar trosformation	14
2.3 Sociologiska faktorer	15
2.3.1 Erfarenheter av religiös praktik i primärsocialiseringen.....	15
2.3.2 Erfarenheter av religiös praktik i sekundärsocialiseringen	16
2.3.3 Tolkningar av verkligheten utifrån ett ungdomsperspektiv	16
2.3.4 Identitetsskapande	17
2.3.5 Social tillhörighet.....	19
2.4 Sammanfattning	21
Kapitel 3: Folkkyrkans ecklesiologi	23
3.1 Svenska kyrkans framväxt och identitet som folkkyrka	23
3.2 Gustaf Wingrens ecklesiologi	25
3.2.1 Skapelseteologi som grunden för ecklesiologin.....	25
3.2.2 Kyrkan existensberättigande	25
3.2.3 Sakramenten och predikan	26
3.2.4 Vardagens kyrka	27
3.2.5 Människans kallelse	28
3.3 Den folkkyrkliga ecklesiologins uttryck i vår samtid.....	29
3.3.1 Folkkyrkan i 2000-talet.....	29
3.3.2 Folkkyrkans sociala kropp	30
3.3.3 Anställda som kyrkans sociala kropp.....	31
3.3.4 Möjligheter till gemenskap inom folkkyrkan.....	32
3.3.5 En differentiering av gemenskapsbegreppet	33
3.4 Sammanfattning	34
3.4.1 Sammanfattning av Gustaf Wingren folkkyrkliga ecklesiologi.....	35
3.4.2 Sammanfattning Den folkkyrkliga ecklesiologins uttryck i vår samtid.....	36
3.4.3 Wingrens ecklesiologi i vår tid	37
Kapitel 4 Avslutande diskussion.....	39
4.1 Ungas behov av gemenskap	40
4.2 Det egna valet.....	43
4.3 Delaktighet	44
4.4 Att återerövra historien	44
4.5 Trosformation i framtidens folkkyrka.....	44

Litteraturförteckning	46
Tryckta källor	46
Internet	46

Kapitel 1

1.1 Inledning

”Detta är den tro som ni är döpta till. Vill ni med Guds hjälp leva i denna tro och visa den i kärlek till Gud och era medmänniskor?”¹ Nästan en tredjedel av alla Sveriges 15-åringar svarade 2014 ”ja” på den frågan och lät sig konfirmeras i Svenska kyrkan.² Under samma år hade jag möjlighet att fungera som ledare för en konfirmandgrupp på ca 30 ungdomar. Gruppen var en brokig skara; några få kallade sig kristna, några fler ateister och resterande hade inte funderat så mycket på saken. Några hade inte varit i kyrkan sen de döptes, andra bara vid jul och endast några få hade besökt en vanlig högmässa det senaste året. Men en sak hade de gemensamt, de ville alla konfirmera sig och var därför villiga att varje vecka under två terminers komma till kyrkan för att prata om tro- och livsfrågor. Som ledare var detta en spännande tid eftersom jag på nära håll fick följa deras funderingar om den kristna tron och hur den relaterade till dem själva. Några blev under året säkrare i den trosövertygelse de hade med sig från tidigare. Andra gjorde en resa där de genomgick en process där deras tankar om tro förändrades. När året var slut hade den gruppen som kallade sig kristna ökat markant och glädjen hos oss ledare var stor. Men vad skulle hända sen? Vilka verktyg har kyrkan som kan hjälpa dessa ungdomar att växa i sin tro? Har Svenska kyrkan som organisation några strategier för detta? Denna fråga är för mig ständigt aktuell som konfirmandledare och tidigare erfarenheter finns av att inte alla som säger sitt ”ja” på sin konfirmationsdag kommer att fortsätta gå till kyrkan, den kyrkan som skulle kunna vara en naturliga plats för deras tro att få fortsätta växa. Denna reflektion är jag inte ensam om. *Svenska Kyrkans Unga* är kyrkans ungdomsorganisation som på ett särskilt sätt jobbar för barn och unga i Svenska kyrkan. I deras syftesparagraf går att läsa: ”Vi vill med Kristus i centrum och med dopet som grund verka i hela Guds skapelse och vara en gemenskap i församlingen där vi får växa i tro och ansvar”³ Trots detta säger statistiken att ungdomar saknas i den vanliga gudstjänsten och antalet unga som samlas i ungdomsverksamhet är relativt liten mot antalet som konfirmerar sig varje år.⁴ Varför sker detta tapp? Mycket har skrivits om Svenska kyrkans ecklesiologi, men var finns ungdomsperspektivet i denna forskning? Hur kan kyrkan vara den plats där unga känner sig hemma och där de kan fortsätta leva och utvecklas i det ”ja” de sa på sin konfirmationsdag? Jag vill med denna

¹ Den svenska kyrkohandboken I, 2010, 253.

² 2014 konfirmerades 29,1% av alla Sveriges 15-åringar och av de som är döpta och medlemmar var det 44,8%. År 2000 när dessa föddes döptes 72 % av alla det året. Online: www.svenskakyrkan.se/statistik (åtkomst 20151019)

³ Om Svenska kyrkans Unga. Online: <http://svenskakyrkansunga.se/om-oss/> (åtkomst 20160107)

⁴ 2014 samlade Svenska Kyrkans Unga 10432 personer i åldrarna 16-19 år i någon typ av regelbunden ungdomsverksamhet. Online: <https://www.svenskakyrkan.se/statistik> (åtkomst 20160107)

uppsats undersöka gränslandet där Svenska kyrkans ecklesiologin möter forskning om ungas trosformation för att se vilka möjligheter det finns att vara, "...en gemenskap i församlingen där vi får växa i tro och ansvar".⁵

1.2 Bakgrund och tidigare forskning

"... så utgör vi, fast många, en enda kropp i Kristus, men var för sig är vi lemmar som är till för varandra." (Rom 12:15).⁶ Bibelorden finns återspeglade i Svenska kyrkans nattvardsliturgi och kyrkan bär det som sin identitet, att vara Kristi kropp i världen. Kroppsanalogin är både bibliskt och kyrkohistoriskt förankrat menar kyrkovetaren Sven-Erik Brodd. Precis som Kristus inkarnerades i världen så förkroppsligas kyrkan ständigt i sin samtid genom den Helige Andes närvaro i henne. Kyrkan kan inte skiljas från Kristus som är hennes huvud. Kroppsanalogin återspeglas också i sättet människan blir en del av Kristi kropp genom dopet. Genom dopet är hon inlemmad i Kristus och får på så sätt gemenskap med honom. Därför blir hon även en del av kyrkan som är Kristi kropp i världen och får gemenskap med alla de andra människorna som också är lemmar i Kristi kropp. Kroppens gemenskap är universell samtidigt som den konkretiseras i tid och rum mellan människor i olika tider, på olika platser, där kyrkan blir synlig.⁷ Utifrån det resonemanget är alltså gemenskapen mellan människor och Kristus vad som kan kallas en kyrka, en del av hennes väsen.

Att studera kyrkans väsen är att studera hennes ecklesiologi, dvs. läran om kyrkan. Jonas Idestrom, präst i Svenska kyrkan, studerar kyrkans ecklesiologi och använder i sin avhandling Brodds kroppsanalogi och talar om kyrkan som en social kropp.⁸ Kroppsanalogin menar han är förankrad med inkarnationen som ett grundmönster. Kyrkan får en social kropp genom att människor samlas tillsammans, eller tillhör samma nätverk. Denna kropp är påverkad både av sin historiska bakgrund och den sociala kontext hon befinner sig i. Kyrkan blir därför aldrig statiskt i sitt sätt att vara. Istället visar Idestrom hur kyrkan ständigt är i rörelse och förändras mot det eskatologiska hopp hon bär på. Den sociala kropp som kyrkan får på en viss plats under en viss tid blir ett uttryck för hennes ecklesialitet som är en sammansmältning av hennes teologiska grund, historiska erfarenhet, sociala kontext och eskatologiska hopp.⁹ Frågan är då hur sambandet ser ut mellan kyrkans ecklesiologi och dess ecklesialitet? Uttrycker kyrkan den ecklesiologi hon bekänner sig till? Idestrom menar att det här finns en s.k. *implicit ecklesiologi*.¹⁰ Istället för att börja med att studera kyrkans ecklesiologi och

⁵ Om Svenska kyrkans Unga. Online: <http://svenskakyrkansunga.se/om-oss/> (åtkomst 20160107)

⁶ B2000 används om inget annat anges.

⁷ Brodd, 1992, 58–68.

⁸ Idestrom, 2009, 36–40.

⁹ Idestrom, 2009, 23, 41–45.

¹⁰ Idestrom, 2009, 23–25.

utifrån den försöka förstå hur den tar sig uttryck i praktiken så är det istället möjligt att börja med att analysera kyrkans uttryck för att där se vilken implicit ecklesiologi kyrkan har. Det som då framträder behöver inte nödvändigtvis vara synonymt med kyrkans självförståelse dvs. den explicita ecklesiologin.¹¹

Orsaken till att det kan finnas en poäng med att studera kyrkans uttryck före kyrkans ecklesiologi som hon bekänner sig till, menar den amerikanska teologen Nicholas M. Healy, är för att kyrkan inte kan särskiljas från dess faktiska identitet. Därför blir kyrkans konkreta uttryck inte något sekundärt, utan tvärtom. Den teologiska motivationen återfinns även Healy i kroppsanalogin och menar att Guds människoblivande i Kristus visar på hur det gudomliga uppenbaras i mänsklig form. På samma sätt som den dubbla naturen inte går att separera i Kristus så kan den inte separeras i kyrkan som också är en plats där det gudomliga uppenbaras i mänsklig form. Därför blir kyrkans konkreta uttryck något primärt att studera, vilket Ideström benämner den implicita ecklesiologi som kyrkan har.¹²

Fredrik Modéus, nuvarande biskop i Växjö stift, refererar till Healy i sin doktorsavhandling och menar att mot bakgrund av hans resonemang får den konkreta kyrkliga verkligheten teologisk betydelse och är något som bör studeras. Vidare refererar han även till teologen James M. Gustafsson som betonar att kyrkan behöver förstås både ur ett teologiskt och sociologiskt perspektiv. Gemenskapen i kyrkan handlar sociologiskt sätt om konkreta aktörer i en människoskapad verklighet. Samtidigt finns den teologiska aspekten som visar på hur kyrkan existerar oberoende av människors enskilda tro. Oavsett människan finns det teologiska grundfundament som talar om Guds handlande med människan med inkarnationen som grund. Detta sammanknyter den teologiska aspekten och den sociologiska och gör dem oskiljaktiga när det handlar om kyrkans ecklesiologi.¹³

Den ecklesiologi som Svenska kyrkan bekänner sig till återfinns i hennes grunddokument. I kyrkoordningen och de statliga ramlagarna beskrivs Svenska kyrkan som en evangelisk-luthersk folkkyrka. Modéus pekar på att för att förstå vilken ecklesiologi som är mest bärande behöver den vara förankrad i den historiska traditionen. Den lutherska ecklesiologin har en historisk mångfald och tar sig uttryck idag på olika sätt i olika kulturer, vilket pekar på en ideologisk frihet hos Luther när det gäller formandet av kyrkan. Detta gör det svårt att tala om en gemensam luthersk ecklesiologi som präglad både Svenska kyrkan och andra lutherska trossamfund. Däremot har den folkkyrkliga ecklesiologin större historisk bäring för formandet av en svenskkyrklig ecklesiologi.¹⁴

¹¹Ideström, 2009, 23-25.

¹²Ideström 2009, 13.

¹³Modéus 2015, 36.

¹⁴Modéus 2015, 38-42, 54-58.

Folkkyrkotanken föds i Tyskland på 1800-talet men utformas i den svenska kontexten främst av biskopen och professorn Einar Billing i början av 1900-talet. I mitten av 1900-talet får sedan Gustaf Wingren, professor och präst i Svenska kyrkan, stor betydelse för den folkkyrkliga ecklesiologin i Sverige.¹⁵ Den ecklesiologi som finns beskriven i Wingrens forskning är av ett mer *explicit* slag. Det vill säga den beskriver det teologiska och teoretiska grundprinciperna i att vara kyrka. Ideström med stöd hos Healy menar att om vi stannar vid den ecklesiologin och låter den bli den primära bilden av kyrkan blir den samtidigt lösgjord från kyrkans praxis.¹⁶ Ecklesiologisk forskning idag är medveten om denna risk vilket har gjort att man idag går mer mot att bryta de teologiska principerna om kyrkan mot den kontext kyrkan befinner sig i vilken både är socialt och historiskt betingad för att få en mer rättvis bild av kyrkans ecklesialitet.

Som jag beskrev i inledningen vill jag i denna uppsats utforska gränslandet mellan Svenska kyrkans ecklesiologi och ungas trosformation. Det sättet unga människor förstår och deltar i kyrkan blir även det en del av kyrkans implicita ecklesiologi. När unga människor möter kyrkan möter hon således kyrkans sociala kropp. Här finns på så sätt kopplingen mellan teologi och sociologi som är det gränsland jag söker.

När det kommer till ungas trosformation framträder även där en bild av en process som både är psykologiskt och sociologiskt betingad. Med utgångspunkt från det sociologiska perspektivet visar forskning på att människan ständigt interagerar, formar och formas av det samhälle hon lever i. Sociologerna Peter L. Berger och Thomas Luckmann är två framstående forskare inom det området och beskriver att den objektiva verklighet som människan uppfattar samtidigt är en produkt av människans skapande handlingar och på samma sätt är den enskilda människan en produkt av samhället.¹⁷ Denna ständiga interaktion mellan människan och sin omgivning möjliggör för människan att både på ett medvetet och omedvetet plan skapa sig själv. Men människan är inte helt fri att skapa sig själv utan hon föds in i en historisk kontext, till ett språk och en kultur med bestämda institutioner.¹⁸ Genom ett flertal socialiseringsprocesser tar människan in sin omgivning vilket inkluderar både kunskap om hur samhället fungerar, hur man bemöter andra människor men även mer filosofisk kunskap som t.ex. politiska åsikter och religion.¹⁹

Einar Birkedal har forskat om hur ungas gudstro är påverkad av den sociologiska verklighet de lever i och visar på att det sociologiska perspektivet är viktigt då det kommer till utveckling eller avveckling av gudstro.²⁰ Den unga människans omgivning ger impulser till den psykologiska process

¹⁵ Ekstrand 2002, 73–86.

¹⁶ Ideström 2009, 13.

¹⁷ Birkedal 2001, 32.

¹⁸ Birkedal 2001, 33.

¹⁹ Birkedal 2001, 33.

²⁰ Birkedal 2001. Birkedal, 2008.

som pågår i människan. I denna uppsats kommer jag att använda mig av Birkedals forskning för att måla en bild av vilka sociologiska faktorer som påverkar ungas trosformation. Genom att få en tydlig bild av vilka sociologiska faktorer det handlar om vill jag vidare undersöka om dessa faktorer har möjlighet att finnas inom den folkkyrkliga ecklesiologin. D.v.s. Finns det plats för unga människor i den sociala kropp som folkkyrkan får idag? Kan kyrkan på något sätt bistå med eller skapa plats för de viktiga sociologiska faktorer som unga behöver för att utveckla en gudstro och samtidigt vara sann mot sin ecklesiologi så att de blir en del av kyrkan?

1.3 Syfte och frågeställningar

Syftet med denna uppsats är att undersöka förhållandet mellan den folkkyrkliga ecklesiologin, dess sociala uttryck, och vad som främjar ungas trosformation idag. Detta ger uppsatsen tre huvudområden; ungas trosformation, folkkyrklig ecklesiologi samt mötet dem emellan. För att möjliggöra detta möte har det varit viktigt att avgränsa områdena så att diskussionen dem emellan blir så fruktbar som möjligt.

När det gäller ungas trosformation har jag valt en sociologisk ansats. En sociologisk ansats analyserar de sociologiska faktorer som bidrar till ungas trosformation. Unga som närmar sig en kristen tro är inte avskärmade från den sociologiska verklighet som de lever i. Därför ger en sociologisk ansats oss en bild av ungas värderingar, kultur och handlingsmönster som också påverkar dem i deras trosformation. Uppsatsens första fråga är därför: *Vilka sociologiska faktorer bidrar till ungas trosformation?*

När det gäller den folkkyrkliga ecklesiologin har jag valt en teologisk ansats. I den teologiska ansatsen söker jag de bärande teologiska föreställningar som finns i den folkkyrkliga ecklesiologin. Vidare är jag även intresserad av hur dessa teologiska föreställningar tar sig uttryck idag, vilken ecklesialitet Svenska kyrkan har. Därför är uppsatsens andra fråga: *Vilka är de bärande teologiska föreställningarna i en folkkyrklig ecklesiologi och hur tar de sig uttryck i Svenska kyrkan idag?*

Det sociologiska perspektivet ger oss alltså en inblick i de yttre faktorer som påverkar ungas trosformation under deras ungdomstid. Det teologiska perspektivet svarar för den folkkyrkliga ecklesiologin och dess uttryck idag. I uppsatsens sista del kommer jag sedan jämföra dessa två olika perspektiv för att se hur den folkkyrkliga ecklesiologin möter de sociologiska faktorerna gällande ungas trosformation. Detta leder oss tillbaka till uppsatsens syfte.

1.4 Avgränsningar

Denna uppsats är både en ecklesiologisk och en sociologisk studie. Två stora ämnesområden som behöver avgränsas.

Den första avgränsningen gäller forskning kring ungas trosformation. Trosformation handlar om den process som sker när en människa förändrar/omdefinierar sina trosföreställningar.²¹ Trosformation hos individen ses som en process mellan sociologiska faktorer som sker i individens yttre existensrum och psykologiska faktorer som sker i individens inre existensrum. Det yttre existensrummet är den verklighet som individen delar med andra människor där hon gör erfarenheter som hon sedan tolkar i sitt inre existensrum, vilket bara hon själv har tillgång till. I denna uppsats kommer jag att studera det som händer i det yttre existensrummet och de sociologiska faktorer som möjliggör trosformation hos individen. Att avgränsa sig till de sociologiska faktorerna har både sina fördelar och nackdelar. Nackdelen ligger i att trosformation är ett samspel mellan det inre och yttre existensrummet och kan egentligen inte delas upp. På så sätt kommer jag inte i denna uppsats kunna beskriva vad som gör att en ung människa förändrar/omdefinierar sina trosföreställningar. Fördelen med att avgränsa sig till de sociologiska faktorerna är att det är de faktorerna som fungerar som bränsle för den inre processen. Den verklighet som den unge befinner sig i, de relationer hon har, de erfarenheter hon gör, kan alltså möjliggöra trosformation. Då detta existensrum delas av fler människor blir det även mer påverkbart. Andra människor kan *göra* eller *vara* de sociologiska faktorer som möjliggör trosformation. Kyrkan, med allt vad det innebär, finns i individens yttre existensrum. Det hon är och gör kan delvis vara de sociologiska faktorer som möjliggör trosformation.

Den folkkyrkliga ecklesiologin präglar kyrkans praktik. Med det menar jag att de teologiska föreställningar som återfinns i kyrkans grunddokument, där folkkyrka är ett av begreppen, har genom tiderna tolkas av kyrkans ledare och i sin tur präglat församlingslivet. Det kan t.ex. vara genom normer, värderingar och sätt att utföra verksamhet som t.ex. gudstjänstfirande som förknippas med den folkkyrkliga ecklesiologin. Den folkkyrkliga ecklesiologin färgar alltså kyrkans praktik och kan även beskrivas som dess ecklesialitet. Genom att undersöka den folkkyrkliga ecklesiologins uttryck, som för individen kan vara sociologiska faktorer som möjliggör trosformation, skapas därmed en plats för diskussion mellan det teologiska och det sociologiska perspektivet.

När det kommer till den folkkyrkliga ecklesiologin har jag även där behövt avgränsa mig. I denna uppsats kommer jag att följa Gustaf Wingrens folkkyrkliga ecklesiologi samt hur den svenska folkkyrkan tar sig sociologiska/sociala uttryck idag. Jag är medveten om att Svenska kyrkan påverkas av flera ecklesiologier, men som beskrivits i uppsatsens bakgrund är folkkyrkotanken den som fått mest inflytande. Därför kommer jag inte inkludera andra ecklesiologier även om de skulle kunna bidra till uppsatsens diskussion men skulle i så fall hamna utanför uppsatsens syfte. Vidare är det så att när folkkyrkotanken växte fram i Sverige fanns det många inflytelserika teologer och tänkare som

²¹ Definitionen av begreppet trosformation återfinns i kapitel 2.

var med och formade den; Einar Billing, J A Eklund, Harald Hallén, Manfred Björkkvist m.m. Orsaken till att jag inte valt någon av dem utan istället valt den lite senare teologen Gustaf Wingrens arbete är att han anses vara den som på tydligast sätt och mest utförligt bearbetat arvet från de första teologerna samt utvecklat tanken i det samhälle han levde i.²² Då Wingren även var en uppskattad präst, predikant, föreläsare, krönikör och författare fick hans arbete stort inflytande i Svenska kyrkan utanför forskningsvärlden.²³ För att inte stanna vid den teoretiska eller s.k. explicita teologi som går att utläsa i Wingrens arbete har det varit viktigt att se hur denna teologi fungerar i praktiken idag, d.v.s. folkkyrkans implicita ecklesiologi. Därför har jag även valt att ta med teologer som på ett tydligt sätt bearbetar folkkyrkotanken i vår kontext. Även här har en avgränsning skett då det finns många som skrivit om detta område. Jag har valt att ta med Bo Håkanssons arbete med motivationen att han bearbetar just Wingrens teologi i vår samtid. Vidare har jag valt att ta med Jonas Ideström, Jan Eckerdal, Patrik Hagman och Fredrik Modéus arbete, då de alla tydligt söker den implicita ecklesiologin i att vara folkkyrka idag, vilket sammanfaller med denna uppsats syfte.

1.5 Material

Till uppsatsens första del, gällande det sociologiska perspektivet på trosformation, har jag hämtat material både från statistiska undersökningar gällande unga svenskas värderingar och från forskning om ungas trosformation. Statistiken är hämtad från ungdomsstyrelsens senaste undersökningar och beskriver ungas värderingar idag.²⁴ När det sedan kommer till att jämföra sambanden mellan ungas värderingar och förändringar i deras trosuppfattning finns det inte mycket forskning. Från svenskt perspektiv finns det en bok som heter *Religion som resurs* som är skriven av forskare på Uppsala universitet som analyserar detta samband utifrån en forskningsenkät de genomfört. Denna använder jag som utgångspunkt i den första delen. För att sedan fördjupa mig i hur trosformation ser ut bland unga har jag fått söka litteratur från våra omkringliggande länder som ändå har sociologiska likheter med Sverige. Den mest framstående inom detta forskningsfält är den norske teologen Erling Birkedal. Till denna uppsats har jag använt mig av hans avhandling *Noen ganger tror jeg på Gud, men...* samt den långtidsstudie som är en uppföljning av hans avhandling som heter *Kanskje jeg tror på en gud men...* För att vidga diskussionen har jag även använt mig av en dansk undersökning som försöker förstå orsakerna till att unga som är uppväxta i kyrkan ibland väljer att stanna kvar och ibland väljer att lämna. Denna undersökning är skriven av Sören Østergaard och Tomas Willer och heter *Jeg tror på det hele –Gud, skæbnen og de syv bud*.

²² Ideström 2012, 20.

²³ Håkansson 2001, 15

²⁴ *Unga med attityd*, 2013.

Till uppsatsens andra del sammanfattar jag först de bärande teologiska föreställningarna i en folkkyrklig ecklesiologi utifrån Gustaf Wingrens texter. Wingren (1910-2000) var professor i systematisk teologi vid Lunds universitet, präst i Svenska kyrkan och en mycket uppskattad predikant, föreläsare, krönikor och författare. Wingren är en av de teologer som tydligast har utarbetat en folkkyrklig ecklesiologi. Enligt Bo Håkansson, teolog, vars doktorsavhandling handlar om Wingrens kyrkosyn, är Wingrens ecklesiologi motiverad att särskilt studera eftersom hans drivkraft hör samman med en vilja att söka vägar för kyrkan att nå människor med evangelium.²⁵ Wingrens skrifter påverkade och påverkar Svenska kyrkan än idag och hennes identitet som folkkyrka. För att belysa Wingrens teologi har jag valt att studera hans egna verk *Skapelsen och Lagen, Evangelium och Kyrkan* samt Bo Håkanssons avhandling *Vardagens kyrka, Gustaf Wingrens kyrkosyn och folkkyrkans framtid* samt Bengt Kristensson Ugglas biografi *Gustaf Wingren. Människan och teologin*.

För att spegla hur folkkyrkoteologin idag uttrycks i konkret kyrkligt liv har jag valt ett antal teologer som beskriver ett sådant sociologiskt perspektiv. Följande litteratur har jag använt mig av; *Folkkyrkans kropp*, en avhandling av Jan Eckerdal som studerar hur folkkyrkoteologin tänker sig att kyrkan tar plats i världen, dvs. hennes sociala kropp. *Lokal kyrklig identitet* av Jonas Idestrom som är en avhandling i form av ett fältstudie om hur kyrkan framträder som social kropp i Flemingsberg. *Gudstjänstgemenskap i folkkyrkan* är en avhandling av Fredrik Modéus som beskriver vilken typ av gemenskap som sker varje vecka i kyrkan och hur den identifieras och vilken ställning den har i Svenska kyrkan. Samt Patrik Hagmans teologiska studie *Efter folkkyrkan, en teologi om kyrkan i det efterkristna Sverige* som försöker finna en väg framåt inom den folkkyrkliga ecklesiologin där även gemenskap får plats.

1.6 Metod

För att uppnå uppsatsens syfte har jag valt att använda mig av en induktiv metod. Detta betyder att jag inte kommer att utgått från någon teori utan istället sökt svar på uppsatsens syfte genom att studera litteratur som berör forskningsområdet. Det som kommer att vägleda mig i val av litteratur är uppsatsens syfte, frågeställningar och avgränsningar. Mitt forskningsområde är både sociologiskt och teologiskt. För att dessa två områden ska kunna mötas i uppsatsens diskussion kommer jag även att använda mig av litteratur och forskning som påvisar möjligheten att hitta vägar mellan dessa perspektiv. Utifrån ovanstående kriterier kommer jag sedan att göra litteraturstudier över den litteratur jag har valt. Jag kommer att börja med att göra en överskådlig genomläsning av litteraturen i sin helhet för att få en uppfattning om författarnas egna slutsatser utifrån deras syften för att sedan göra en mer

²⁵ Håkansson 2001, 15.

noggrann genomläsning utifrån mina forskningsfrågor. Genom att samla ihop de fakta som litteraturstudierna ger kommer jag sedan att kategorisera svaren utifrån de två stora forskningsfrågorna i var sitt kapitel som representerar det sociologiska och teologiska perspektivet. I varje kapitel kommer jag sedan att skapa egna kategoriseringar för att få en tydlig struktur på de svar som litteraturen har gett.

När all litteratur är kategoriserad i respektive kapitel kommer jag att göra sammanfattningar. Sammanfattningarna kommer placeras i slutet av varje kapitel för att ge uppsatsen och läsaren en större tydlighet kring vilka slutsatser litteraturen gett inom respektive område; dvs. det sociologiska och teologiska. Detta kommer sedan att leda uppsatsen vidare in i diskussionen. I diskussionen använder jag mig av tidigare skrivna sammanfattningar och låter dem nu smälta samman för att kunna ge svar på uppsatsens syfte. Som tidigare beskrivits är jag intresserad av gränslandet mellan det sociologiska och teologiska perspektivet när det handlar om ungas trosformation. Därför kommer jag vara tydlig med att jag söker de mötesplatser där de kan förenas. På dessa mötesplatser kommer förhoppningsvis nya insikter att födas, vilket i sin tur förhoppningsvis kan vara berikande för hur den folkkyrkliga ecklesiologin kan möta ungas trosformation, vilket är uppsatsens syfte.

1.7 Disposition

I kapitel 1 kommer jag att presentera bakgrund, syfte och frågeställningar, avgränsningar, material, metod samt en forskningsöversikt. I kapitel 2 beskrivs de sociologiska faktorerna som påverkar ungas trosformation. I kapitel 3 kommer jag presentera vad som kan menas med folkkyrkans ecklesiologi med utgångspunkt i Gustaf Wingrens forskning samt presentera forskning om vad folkkyrkotanken betyder i sin nutida kontext. Avslutningsvis i kapitel 5 diskuteras förhållandet mellan det sociologiska perspektivet och den folkkyrkliga ecklesiologin för att kunna besvara uppsatsens syfte.

Kapitel 2: Ungas trosformation

I detta avsnitt kommer jag att beskriva vilka sociologiska faktorer som bidrar till ungas trosformation. För att kunna göra det kommer jag inledningsvist att förklara begreppet trosformation och vad det innebär. Vidare kommer jag beskriva två perspektiv på unga människors identitetsskapande, där trosföreställningar är en del av detta identitetsskapande vilket gör det relevant för att förstå trosformation. Slutligen, under fem kategorier, kommer jag att beskriva de mest framstående sociologiska faktorer som påverkar trosformation.

2.1 Trosformation

Begreppet trosformation är i sig inget vedertaget begrepp, utan något jag har valt att använda i denna uppsats för att beskriva den process som sker när en människa förändrar/omdefinierar sina trosföreställningar. Erling Birkedal som har skrivit två avhandlingar om unga människors trosföreställningar, vars resultat ligger till grunden för denna del av uppsatsen. Birkedal använder inte begreppet trosformation istället använder han ord som *endring/kontinuitet i gudstro/trosföreställningar*.²⁶ Att jag väljer att använda ordet trosformation är för att skapa ett övergripande begrepp som innefattar denna process. Att använda ordet trosformation istället för gudstro som Birkedal gör har även en annan poäng. Den process som studeras handlar inte om hur en ung människa tar till sig bestämda dogmatiske kristna föreställningar, vilket ordet gudstro kan tolkas som. Istället handlar det om den unga personens egna trosföreställningar, och hur de förändras. Förändringen kan både innebära utveckling och avveckling av trosföreställningar och orsaken till förändringen kan handla både om yttre och inre faktorer.

2.2 Två perspektiv på unga människors trosformation

Erling Birkedal, har forskat om ungas utveckling och avveckling av gudstro. Under 17 år har han följt 17 ungdomar från att de är 13 år tills de fyllt 25 genom att intervjua dem om deras gudstro.²⁷ Utifrån hur de unga beskriver sina trosföreställningar ser Birkedal mönster av både avveckling och utveckling av gudstro. Som teoretisk grund för sin analys ser han två olika perspektiv som båda påverkar en ungs människas trosföreställningar.

²⁶ Birkedal 2008, 26-91.

²⁷ Birkedal 2001, Birkedal 2008.

2.2.1 Ett utvecklingspsykologiskt perspektiv

Det första är ett utvecklingspsykologiskt perspektiv som fokuserar på individens emotionella och kognitiva processer.²⁸ Detta kan även benämnas som det som händer i individens inre existensrum, det som bara hon själv har tillgång till. Det inre existensrummet är människans egna sätt att tolka sin omgivning. Att förstå variationen av olika förändringar av gudstro, hos olika individer, handlar om att vårt inre existensrum tolkar erfarenheter från omvärlden på ett subjektivt sätt.²⁹ Då denna uppsats inte kommer beröra hur förändringar sker kommer jag inte att fördjupa det psykologiska perspektivet mer än så här. Däremot är det viktigt att förstå att en ung människas trosformation är ett samspel av yttre och inre processer där det inre, psykologiska perspektivet, svarar på frågan vad som kommer hända. Medan det yttre, sociologiska perspektivet ger impulser till förändring.³⁰

2.2.2 Ett sociologiskt perspektiv

Det andra grundläggande teoretiska perspektivet för Birkedals analys är det sociologiska perspektivet.³¹ Med utgångspunkt från de sociologiska teorier som forskarna Thomas Luckman och Peter L. Berger står för, beskriver Birkedal att det är bortom allt tvivel att sociala processer och miljö präglar människan och hennes utveckling.³² Luckman & Berger menar att det ständigt pågår ett samspel mellan individen och samhället som skapar en socialiseringsprocess hos individen. Denna process beskrivs i tre steg. Det första steget handlar om *objektifiering*, att samhället framstår för individen som en objektiv verklighet. Denna objektiva verklighet påverkar individen och hon tillägnar sig en subjektiv förståelse av den, vilket är det andra steget, *internalisering*. Efter internaliseringen vidareutvecklas människan och kan därmed påverka och utforma sin omgivning, vilket är det tredje steget och kallas för *externalisering*.³³ Dessa steg pågår egentligen parallellt och kan ses som olika sidor av en socialiseringsprocess. Individen är alltså till viss del en social produkt. Samtidigt som människan skapas av det omgivande samhället är hon med och skapar sin egen verklighet.³⁴ Människan föds alltså inte som en färdig produkt utan befinner sig ständigt i en socialiseringsprocess. Om man ser på socialiseringsprocessen utifrån ett barns utveckling, skiljer Luckman & Berger på primärsocialiseringen och sekundärsocialiseringen. Primärsocialiseringen sker tydligast i barnets unga år då hon anknyter och förhåller sig till de närmsta relationerna så som sina föräldrar. Den världen som förmedlas genom föräldrarna blir den enda världen för barnet.³⁵ När barnet sedan börjar upptäcka gränser mellan sig

²⁸ Birkedal 2001, 32.

²⁹ Birkedal 2008, 138.

³⁰ Birkedal 2008, 160.

³¹ Birkedal 2008, 7.

³² Birkedal 2008, 129.

³³ Birkedal 2008, 14.

³⁴ Birkedal 2008, 14.

³⁵ Birkedal 2001, 34.

själv och sin omvärld börjar sekundärsocialiseringen. Denna pågår parallellt med primärsocialiseringen. Sekundärsocialiseringen introducerar nya tolkningar av verkligheten som både kan bekräfta eller bestrida det som primärsocialiseringen lärt individen. Detta blir tydligt när barnet börjar skolan, och i ungdomsåren intensifieras denna process. Genom sekundärsocialiseringen korregerar individen sin subjektiva verklighetsuppfattning genom främst relationer med andra och genom samtal.³⁶ Birkedal beskriver den objektiva verkligheten som individen möter och befinner sig i som hennes yttre existensrum. Detta existensrum delas med andra och där sker den objektifiering som sedan leder till internalisering.³⁷ Sekundärsocialiseringen handlar också om att lära sig och testa olika roller.³⁸

2.2.3 Drivkrafter som stimulerar trosformation

För att förstå de drivkrafter som stimulerar en gudstro eller icke gudstro menar Birkedal att det är ett samspel mellan det yttre och det inre existensrummet.³⁹ I denna uppsats benämner jag detta som trosformation. Genom sekundärsocialiseringen kan alltså individen förändra sin subjektiva förståelse av verkligheten inklusive sina tankar och trosföreställningar genom samspelet mellan hennes yttre och inre existensrummet. På vilket sätt det resulterar i trosformation beror på vem individen är. Samma yttre påverkan tolkas olika för olika individer, då individens inre existensrum är unikt för varje person.

För att förstå vad det är i det inre existensrummen som har betydelse för tolkningen av det yttre, som antingen bekräftar, utvecklar eller ändrar individens gudstro, beskriver Birkedal att alla människor bär på två olika dispositionsfaktorer. Dessa faktorer är det psykologiska tillståndet som är något grundläggande hos individen, men kan även aktiveras av erfarenheter som ger eller inte ger emotionella upplevelser. Birkedal kallar det för *religiös ro* eller *religiös oro*.⁴⁰ Tillstånden utvecklas under primärsocialisationen och hör ihop med emotionella upplevelser knutna till gudstro. Om upplevelsena under primärsocialiseringen påverkar individen emotionellt, finns det något öppet och dynamiskt över personen, vilket tyder på en religiös oro. När individen sedan gör nya emotionella erfarenheter kommer hon att vara öppen för att påverkas och hennes gudstro kommer antingen bekräftats, förändras eller reduceras.⁴¹ I motsats finns det individer som bär på en ”religiös ro”. Det betyder att de under primärsocialiseringen inte har haft några religiösa erfarenheter som skapat emotionella känslor. De har istället en stabilitet tro eller icke tro. Nya erfarenheter kommer därför inte påverka dem på samma sätt. De ändrar sällan sin inre övertygelse utan ser på upplevelser utifrån att de bekräftar

³⁶ Birkedal 2008, 14.

³⁷ Birkedal 2008, 16.

³⁸ Birkedal 2001, 35.

³⁹ Birkedal 2008, 160.

⁴⁰ Birkedal 2008, 160-165.

⁴¹ Birkedal 2008, 161.

deras inre ro. Observera att detta inte är speciellt för dem med en gudstro utan är lika vanligt för de med en tydlig icke-tro, att bära på en inre ro gällande sina övertygelser. Däremot finns det en möjlighet att dessa personer i sin ungdom gör erfarenheter som ger emotionella upplevelser och där efter skapar en religiös oro.⁴² Förändring av tro är alltså enligt Birkedal något som sker i det inre existensrummet och tolkas utifrån ett psykologiskt perspektiv. Samtidigt är det sociologiska perspektivet fortfarande relevant för att förstå vad det är i det yttre existensrummet som ger impulser till förändring.⁴³ Detta leder oss fram till slutsatsen att sociologiska faktorer har påverkan på individens trosformation. Vilka dessa faktorer är, gällande unga människor, kommer jag beskriva i följande avsnitt.

2.3 Sociologiska faktorer

I detta avsnitt kommer jag att beskriva de sociologiska faktorer som möjliggör trosformation. Birkedal m.fl. pekar på att det finns ett antal sociologiska faktorer som påverkar och stimulerar trosformation för unga. Sociologiska faktorer så som sociala processer och miljöer har som tidigare påvisats en inverkan på trosformation. I detta avsnitt kommer jag att lyfta fram, utifrån forskning, de jag funnit som de fem främsta faktorerna. De tre första handlar om miljö; primärsocialiseringen, sekundärsocialiseringen och tolkningar av verkligheten utifrån ett ungdomsperspektiv. De två senare handlar om sociala processer; identitetsprocesser och social tillhörighet.

2.3.1 Erfarenheter av religiös praktik i primärsocialiseringen

Erfarenheter av religiös praktik kan den unge få redan från primärsocialisationen. Av hemmet och sina föräldrar lär sig barnen trosföreställningar, normer och värderingar.⁴⁴ Barnet speglar de människor som finns i dess närhet och blir på så sätt en del av gruppen. Denna primärsocialisering har visat sig vara den starkaste socialiseringen och det är med den som grundförståelse som den unge möter sekundärsocialiseringen.⁴⁵ I Birkedals intervjustudie undersöker han om den religiösa/oreligiösa socialiseringen är lika stark som annan socialisering under barndomsåren.⁴⁶ Vid 13 års ålder frågar han sina informanter om de som barn har haft erfarenheter av religion från hemmet så som religiösa ritualer eller om de har någon uppfattning om deras föräldrars trosuppfattningar. Resultatet visar ungdomar med liknande erfarenheter av religion inte nödvändigtvis har samma form av gudstro.⁴⁷ Religiösa erfarenheter från primärsocialisationen leder alltså till olika trosformationer. Vissa tendenser ser han dock i sitt material; 1) Icke-tro går lättare i arv än konventionell tro. 2) Barn uppväxta i hem där båda

⁴² Birkedal 2008, 162–165

⁴³ Birkedal 2008, 165.

⁴⁴ Birkedal 2001, 24.

⁴⁵ Birkedal 2001, 28.

⁴⁶ Birkedal 2001, 62.

⁴⁷ Birkedal 2001, 193.

vuxna har en konventionell tro och där religiös praxis är kopplad till delaktighet i t.ex. en kyrka ger större chans att barnet bibehåller och internaliserar den vuxnas tro till sin egen, samt tar med den in i ungdomsåren.⁴⁸ Att primärsocialiseringen inte är lika stark som förväntad menar Birkedal hänger samman med den frigörelseprocess som unga går igenom. De unga lever under starkt inflytande av sekundärsocialisationen. Det är naturligt att den unge vill förankra sin verklighetsupplevelse och sina trosföreställningar i annat än hos sina föräldrar.⁴⁹ Från en stark anknytning till föräldrarna övergår den unge nu till att starkt anknyta sig till sina jämnåriga, vilket jag kommer att belysa i kommande avsnitt.

2.2.2. Erfarenheter av religiös praktik i sekundärsocialiseringen

I vårt samhälle möter unga människor religion på olika sätt. Religiösa företeelser är en del av det offentliga rummet och i den offentliga debatten. I skolan läser alla elever religionskunskap och de flesta besöker någon gång en religiös lokal så som en kyrka eller moské, särskilt vid livshändelser så som dop, begravning eller vid giftermål.⁵⁰ Birkedal beskriver att dessa objektiva erfarenheter visar sig ha mycket olika påverkan på den unge och behöver därför tolkas samman med många andra faktorer. Det är alltså inte självklart att bara genom att vara i en kyrka så skulle det stimulera trosformation. Den tydligaste faktorn sammankopplat med objektiva erfarenheter som ger trosformation är, enligt Birkedal, sociala relationer (vilket jag kommer att fördjupa i senare avsnitt).⁵¹ Även för de informanter som beskrivit en kontinuitet i trosföreställningar från barndom till tonårstid är de sociala relationer viktiga som i sin tur ger delaktighet i en större gemenskap t.ex. en kyrka. För denna grupp ger t.ex. ansvarsuppsdrag i en kyrka möjlighet för dem att aktivt gå in i rollen som kristen, vilket hjälper dem att bibehålla sin tro.⁵² Alltså är erfarenheter av religiös praktik i sekundärsocialisationen kopplat till sociala relationer, mer än objektiva erfarenheter.

2.2.3 Tolkningar av verkligheten utifrån ett ungdomsperspektiv

Unga lever idag i en sociokulturell kontext eller miljö där de som unga har gemensamma tolkningar av verkligheten.⁵³ Detta betyder inte att dessa tolkningar är homogena för alla ungdomar utan bör mer ses som tendenser. Tolkningar av verkligheten präglar i sin tur både ungas tänkande och livsval som en del av sekundärsocialiseringen. Søren Østergaard och Thomas Willer har forskat om detta

⁴⁸ Birkedal 2001, 198–199.

⁴⁹ Birkedal 2001, 200.

⁵⁰ Birkedal 2008, 132.

⁵¹ Birkedal 2008, 134.

⁵² Birkedal 2008, 116.

⁵³ Østergaard och Willer 2004, 10.

och hur det präglar unga i mötet med kyrkan.⁵⁴ Med utgångspunkt från den polske sociologen Zigmunt Baumann beskriver de hur unga idag lever i en flytande kultur där det finns en mångfald av ideologier, värderingar, klasser och könsroller som inte är solida, utan hela tiden förändras.⁵⁵ Detta skapar en kultur där tid och rum saknar samma betydelse som tidigare. Orsaken till detta finner de i globaliseringen som gör att vi inte längre behöver förflytta oss i dagar för att komma till en ny plats, eller skicka brev för att kunna kommunicera. Det har alltså skett en kompression av tid och rum. Detta menar författarna, leder till att ett tomrum skapas när individen inte längre är tydligt förankrad i tid och rum, vilket även leder till att det som kallas dåtid och framtid blir flytande. Viktigt blir istället ”nuet”, att i nuet finna mening och vägen framåt blir då den korta vägen till nästa ”nu” vilket gör att hela upplevelsen av samtiden upplevs som flytande. Denna kultur präglar på många sätt ungdomskulturen menar författarna. Det blir viktigt att hålla alla dörrar öppna då verkligheten snabbt kan förändras. Kanske finns det i nästa sms en ny öppning, ett nytt ”nu” som känns meningsfullt. En konsekvens av denna öppna och flytande kultur är att individen blir lämnad till sitt eget livsprojekt, där hon ständigt behöver göra egna val. Kopplingen till historia och framtida mål blir inte vägledande i individens val. Istället kommer impulserna från det omgivande nuet.⁵⁶

2.2.4 Identitetsskapande

Att leva i en flytande kultur, där kopplingen till historien och framtiden är lös, gör att *den stora historien* gått förlorad. Med *den stora historien* menar Østergaard och Willer det förhållningsätt som tidigare präglade samhället, då man kunde tala om objektiva sanningar och hur människan var insatt i ett större sammanhang som gav mening. Detta är nu borta.⁵⁷ När samhället istället uppfattas flytande ändras perspektivet från att ha handlat om den stora historien till att handla om den *lilla historien*, det som blir meningsgivande för individen.⁵⁸ Unga idag, mer än tidigare generationer, skapar alltså sin egen historia genom att utgå från att det är möjligt att påverka sitt eget liv genom sina val. Av samma anledning blir andra människors egna historier viktiga exempel för hur man själv ska välja.⁵⁹

På ett sätt som tidigare inte var möjligt är nu individen lämnad till att skapa och välja sitt eget liv genom aktiva val. Østergren och Willer pekar i sin studie på att unga befinner sig i en verklighet där man inte längre orienterar sig mot kollektivet utan istället mot sig själv och skapar sig själv, istället för att som tidigare finna sig själv innanför givna ramar.⁶⁰ Denna bild bekräftas utifrån hur

⁵⁴ Østergaard och Willer 2004.

⁵⁵ Østergaard och Willer 2004, 19

⁵⁶ Østergaard och Willer 2004, 14–35.

⁵⁷ Østergaard och Willer 2004, 17.

⁵⁸ Østergaard och Willer 2004, 22.

⁵⁹ Østergaard och Willer 2004, 23.

⁶⁰ Østergaard och Willer 2004, 23.

unga prioriterar och värderar sin tid. Utifrån en attityd- och värderingsstudie som Ungdomsstyrelsen genomförde år 2013 visar resultatet på att unga värderar tiden högt där de får möjlighet till självförverkligande och identitetsskapande.⁶¹ När frågan ställs vad det anser vara viktigast för dem svarar 78 % att det är allra viktigast att ha en fritid och kunna använda den.⁶² Då fritiden är det allra viktigaste ställer även studien följdfrågor kring vad som är viktigt för dem att göra på sin fritid. Svaren visar på att; ha roligt, lära nya saker, uttrycka sin personlighet och få umgås med andra är det viktigaste. På en sjugradig skala får alla dessa mellan 5-7. Det som sedan hamnar under fem är att använda sin fritid till att; göra nytta för framtiden, förbättra för andra eller satsa på sin egen status.⁶³

Att unga ägnar mycket tid att skapa sig själva betyder inte att de har ett ointresse för omvärlden och andra människor. För att få ledning i sina val studerar man hur andra hanterar sina livsvandringar, vilket avspeglas av vad som idag karakteriserar det offentliga rummet. Det offentliga rummet är fullt av historier om hur den enskilda individen hanterar sitt liv som blir exempel för andra.⁶⁴ En konsekvens av hur ungas identitetsskapande sker och utformningen av det offentliga rummet gör individen till ensam ansvarig för sitt liv och att ge det en mening. Ungdomsforskaren Thomas Ziehe pekar på att detta skapar oro hos individen. Att göra val blir svårt då det är omöjligt för individen att beräkna framtida konsekvenser. Eftersom att ett val idag, tar bort möjligheten att välja något bättre imorgon.⁶⁵

När det kommer till ungas identifiering som troende har religionssociologen Mia Lövheim gjort en intervjustudie bland unga svenskar gällande deras värderingar kopplade till existentiella frågor.⁶⁶ När det kommer till trosföreställningar och religion visar hennes studie på att de flesta, 25 %, identifierar sig som ateister, 21 % som troende, 15 % som sökande, 15 % som andliga och 12 % som religiösa.⁶⁷ Studien använder också det vidare begreppet livsåskådning och när frågor ställs om vad som påverkar deras livsåskådning delar i stort sätt alla uppfattningen om att det ska vara ett eget val. Mer än att livsåskådningen ska ge svar på livets frågor värderar unga att den ska delas med andra i en gemenskap, eller familj. Mer om det i nästa avsnitt. Att livsåskådningen utgår från en tro på en Gud, högre makt eller kraft, är lågt prioriterat. Religiösa institutioner, normer och värderingar har mindre påverkan på identitetsskapandet än det hade på tidigare generationer. Istället har självförverkligande, frihet och lycka högre värde och blir i sig målet som får en större plats för individen, än vägen dit.⁶⁸ Vidare visar Lövheim i sin analys att studiens resultat överensstämmer med tidigare

⁶¹ Ungdomsstyrelsen 2013, 8.

⁶² Ungdomsstyrelsen 2013, 15.

⁶³ Ungdomsstyrelsen 2013, 306.

⁶⁴ Østergaard och Willer 2004, 24.

⁶⁵ Østergaard och Willer 2004, 25.

⁶⁶ Lövheim 2012, 77–106.

⁶⁷ Lövheim 2012, 77–106

⁶⁸ Lövheim 2012, 77–106.

forskning som pekar på att det idag är en minoritet bland unga som har en traditionell förståelse av religiositet, dvs. att de vuxit upp i ett religiöst hem, deltar i religiösa aktiviteter på fritiden och kallar sig troende eller religiösa.⁶⁹ För denna lilla grupp *organiserat religiösa* (9%) är religion något som blir en del av personens livsstil, identitet och livssyn, vilket skiljer sig mot jämnåriga. Men även för gruppen *individuellt religiösa*, som utgör 25 % av de svarande, identifierar de sig som troende och religion är ett sätt att uttrycka sin identitet. Detta betyder dock inte att de känner en koppling till ett traditionellt sätt att uttrycka religion, eller en koppling till läror och normer som utgår från tro på något transcendent. Religionen är för dem mer individualistisk, vilket som tidigare påpekats, är en del av den kultur de lever i. Majoriteten i undersökningen identifierar sig mer med att vara *ickereligiösa* där religion inte har någon stor betydelse alls för deras identitet eller livssyn. Dock finns religion med i deras identitet på det sättet att de har en känsla av tillhörighet till framförallt kristendomen utifrån en kulturell och nationell aspekt.

2.2.5 Social tillhörighet

Ovanstående avsnitt kan tolkas som att ungdomar idag är väldigt självfokuserade och inte bryr sig om sin omgivning. Etnologen Karen Schousboe förhåller sig kritiskt till att unga skulle ha gett upp tron på det kollektiva, på att få tillhöra en gemenskap och menar att unga idag på ett tydligt sätt refererar till och agerar mot den grupp de tillhör.⁷⁰

När ungdomsstyrelsen ställer frågan om vad som ger livet mest mening svarade 56 % familjen, 17,6 % vänner och 14,5 % fritid.⁷¹ Detta är intressant när det ställs i relation till ungas identitetsskapande som ett självständigt projekt. Lövheim beskriver unga som "interpersonal individualistis" då de både värderar självständighet och sociala relationer.⁷² Självständiga i fråga om att göra sina egna val, men inte i ett vakuum utan snarare i en stark relation till sin omgivning med ett behov att tillhöra något utanför sig själv. Här skiljer sig inte de organiserat religiösa så mycket mot de icke religiösa. Alla delar i stort sett samma värderingar och livsstil. Att vissa är religiösa är för dem ett personligt val i lika hög grad som för de icke religiösa. Samtidigt påverkas valen för samtliga av det sociala, ekonomiska och kulturella sammanhang som de befinner sig i.⁷³

Birkedal konstatera i sin studie att de nära relationerna har stort inflytande på individen. Föräldrarna och primärsocialisationen har en avgörande betydelse för individens första trosföreställ-

⁶⁹ Lövheim 2012, 100.

⁷⁰ Østergaard och Willer 2004, 27.

⁷¹ Ungdomsstyrelsen 2013, 306.

⁷² Lövheim, 2012, 106.

⁷³ Lövheim 2012, 106.

ningar. Detta ger individen en typ av grundförståelse för att sedan möta omvärlden i sekundärsocialisationen.⁷⁴ Detta betyder dock inte att det finns en automatisk överföring mellan föräldrar och barn. Som tidigare påvisats menar Birkedal att detta hänger samman med den frigörelseprocess som tillhör tonårstiden. Det är naturligt att den unge vill förankra sin verklighetsupplevelse och sina trosföreställningar i annat än hos sina föräldrar.⁷⁵ Från en stark anknytning till föräldrarna övergår den unge nu till att starkt anknyta sig till sina jämnåriga. En konsekvens av detta är att när det kommer till trosformation har nära relationer och det sociala nätverket större betydelse än primärsocialisationen.⁷⁶ ”Hvordan og i hvilken retning en slik endring, vil skje, er i stor grad anhengig av den enkeltes kreativitet og relasjonen till andre personer” skriver Birkedal.⁷⁷

Trosformationen är alltså inte ett helt självständigt projekt. De unga i Birkedals studie visar sig påverkas mest av fyra viktiga relationer.⁷⁸ Den första är den relationen som den unge får genom sin studiemiljö. Studiemiljön kan utmana individens trosföreställningar och finns det i denna miljö människor som är villiga att diskutera trosfrågor påverkar det individen.⁷⁹ Den andra är relationen till vuxna förebilder, som även har en gudstro. Dessa kan vara auktoritetspersoner så som handledare eller lärare eller en ledare i kyrkan. Finns det en tillit till personens yrkeskompetens finns det även en tillit till personens tro.⁸⁰ Den tredje och mest inflytelserika relationen är den till jämnåriga. Svaret är inte enkelt om den unge söker sig till de som är lika dom själva eller om de blir lika dem som de har nära relationer till. Birkedal menar att det är en kombination av båda. Den fjärde relationen som är avgörande är den till ev. pojk- eller flickvänner. Ungdomstiden är en tid då man söker en livspartner. Utifrån om livspartnern samtidigt är en nära samtalspartner får denna relation inflytande i den unges trosformation.⁸¹ Gemensamt för alla dessa relationer är att de som har mest betydelse är de som individen har känslomässiga relationer till s.k. *signifikanta andra*.⁸²

När det kommer till social tillhörighet är gemenskapen och att tillhöra ett kollektiv viktigt för unga, trots deras pågående egna skapande av sitt liv. En gemenskap kan för den unge både vara ett officiellt organiserat nätverk, så som en trosgemenskap, eller en mer ostrukturerad vänskapsgemenskap. Om individen känner en delaktighet t.ex. i en troende gemenskap påverkar detta individens trosformation.⁸³

⁷⁴ Birkedal 2008, 121

⁷⁵ Birkedal 2001, 200.

⁷⁶ Birkedal 2001, 127.

⁷⁷ Birkedal 2008, 163

⁷⁸ Birkedal 2008, 130.

⁷⁹ Birkedal 2008, 129.

⁸⁰ Birkedal 2008, 156.

⁸¹ Birkedal 2008, 129–132.

⁸² Birkedal 2001, 28.

⁸³ Birkedal 2008, 157.

2.4 Sammanfattning

I detta avsnitt har jag besvarat uppsatsens första frågeställning, vilken berörde vilka sociologiska faktorer som bidrar till ungas trosformation. Det jag har kommit fram till har jag kategoriserat in i de fem ovanstående kategorierna. Utifrån dessa kategorier kan vi alltså dra följande slutsatser. 1) I primärsocialiseringen internaliserar barnet sina föräldrars verklighetsuppfattning och trosföreställningar. Med den som utgångspunkt möter sedan barnet sekundärsocialiseringen. Trots att primärsocialiseringen är stark, påvisar Birkedal att när det gäller trosföreställningar, så är det inte självklart att barnet som blir tonåring fortfarande bär primärsocialiseringens föreställningar. Detta hör samman med den frigörelseprocess som den unge går igenom där hon prövar sitt eget tänkande mot andra istället för föräldrarna. Här har de jämnåriga större inflytande. De som starkast ändå påverkas av primärsocialisationen och bär med sig det in i ungdomsåren är de som är uppväxta i ett hem med icke-religiösa trosföreställningar samt barn som växt upp i hem där religiös praxis är kopplad till delaktighet i t.ex. en kyrka. 2) Objektiva erfarenheter i sekundärsocialisationen som inte är kopplade till sociala relationer visar sig inte påverka den unges trosformation. Även för de unga som har en kontinuitet av trosföreställningar från primärsocialisationen, är sociala relationer viktiga då de hjälper den unge att bibehålla sin tro. 3) Ungdomar lever idag i en flytande kultur där det skett en kompression av tid och rum som leder till att ”nuet” blir mer meningsfullt än både dåtiden och framtiden. Det blir viktigt att hålla alla dörrar öppna, då det när som helst kan komma ett nytt ”nu” som känns mer meningsfullt att gå in i. Detta skapar hos den unge en verklighet där hon ständigt möts av nya valmöjligheter och en känsla av ensamhet, att det är hon själv som är ansvarig för hur valen påverkar hennes liv. Vägledningen till valen finner hon mer i impulser från nuet än i kopplingar till historien. 4) Unga idag är mer än tidigare skapare av sin egen identitet genom aktiva val. I den attityd- och värderingsstudie som ungdomsstyrelsen gjort, bekräftas denna tes utifrån att de högt värderar den tid de har till självförverkligande och identitetsskapande. Därför blir t.ex. fritiden viktig. Denna typ av känsla av valfrihet skapar också oro hos individen. Att välja blir svårt eftersom att det samtidigt betyder att man ev. väljer bort något som kan kännas bättre imorgon. Att inkludera en livsåskådning så som t.ex. en religiös tro visar Mia Lövheim i sin studie, även det betraktas som ett val. Vid val av livsåskådning värderar den unge valet i relation till gruppens värderingar, som hon tillhör, så som vänner eller familj. Tro blir ett sätt att uttrycka sin identitet. 5) Att ständigt välja sin egen väg kan ses som en individualistisk kultur, men Karen Schousboe visar på att unga inte alls har gett upp tron på det kollektiva, istället refererar de, agerar de och gör val utifrån den grupp de vill tillhöra. Lövhiem

beskriver detta fenomen som ”interpersonal individualistis” d.v.s. de värderar självständighet, men i relation till sociala relationer. Självständighet i frågan om att göra sina egna val men i stark relation till omgivningen så att den starka kopplingen behålls i att tillhöra något utanför sig själv. Att nära relationer har stort inflytande på individen konstaterar även Birkedal. Trosformation är alltså inte helt ett individuellt projekt. Viktigt för trosformation, visar han, är relationer den unge får i sin studiemiljö, vuxna förebilder, jämnåriga vänner samt kärleksrelationer. Det gemensamma för dessa relationer är att de för individen är känslomässiga relationer, s.k. signifikanta andra. Till detta tillkommer även behovet att tillhörighet till en gemenskap, så som officiellt organiserade nätverk, så som en kyrklig gemenskap, eller mer ostrukturerade gemenskaper så som vänrelationer. Känner individen delaktighet i en gemenskap som inkluderar en religiös tro, påverkas individen av det.

Kapitel 3: Folkkyrkans ecklesiologi

I kyrkoordningen för Svenska kyrkan går det att läsa följande: ”Svenska kyrkan är en öppen folkkyrka med uppdrag att förmedla evangelium i ord och handling”⁸⁴ En av det tydligaste identitetsmarkörerna för Svenska kyrkan är att hon är en folkkyrka. I detta kapitel kommer jag inledningsvis ge en historisk bakgrund till Svenska kyrkans självförståelse som folkkyrka. Vidare kommer jag sedan fördjupa mig i de bärande teologiska föreställningarna i en folkkyrklig ecklesiologi utifrån Gustaf Wingren. För att till sist beskriva den folkkyrkliga ecklesiologins uttryck i vår samtid.

3.1 Svenska kyrkans framväxt och identitet som folkkyrka

I början 1000-talet började den romersk-katolska kyrkan etablera sig i Sverige genom missionärer från Tyskland, England och Frankrike. Den dåvarande kungen, Olof Skötkonung, lät döpa sig och händelsen blev av stor betydelse då han blev den som medverkade till upprättandet av Skara stift. Kyrkor började byggas, fler stift upprättades och sjukvård och skola blev kyrkans ansvarsområden. Kyrkan leddes under lång tid av påven men år 1593 hade reformationen nått Sverige och kyrkan antog den lutherska bekännelsen. Detta ledde till att Svenska kyrkan blev en självständig nationalkyrka som var starkt knuten till staten. Att vara en evangelisk-luthersk kyrka innebar även förändringar i kyrkans liv. Gudstjänsterna skedde nu på svenska, bibeln översattes och teologin fick en annan inriktning. Svenska kyrkan växte som organisation och 1863 inrättades kyrkomötet som högsta beslutande demokratiska organ, vilket är grunden till den demokratiordning som finns i kyrkan idag, med kyrkoval etc.⁸⁵

Folkkyrkotanken föddes i Tyskland på 1800-talet och når Sverige i början av 1900-talet. Eftersom Svenska kyrkan var och är en evangelisk-luthersk kyrka fick folkkyrkotanken stor möjlighet att slå rot. Under 1900-talet genomgår det svenska samhället stora förändringar. Därför laddas folkkyrkobegreppet även med de spänningar och sociala skeenden som hör till sin samtid. Folkkyrkobegreppet kommer att handla om kyrkan, samhället, folket och kulturen.⁸⁶ De mest framstående personerna som under denna tid teologiskt formulerar folkkyrkotanken är biskopen Einar Billing (1871-1939) och Biskopen J.A Eklund (1863-1945).⁸⁷ Båda har sitt ursprung i ungkyrkorörelsen, som under denna tid delvis hade som ambition att re-evangelisera Sverige.⁸⁸ Centralt i folkkyrkotanken, det som

⁸⁴ Kyrkoordningen. Online: <https://www.svenskakyrkan.se/kyrkoordningen> (åtkomst 20160107)

⁸⁵ Historik. Online: <http://www.svenskakyrkan.se/656230> (åtkomst 20160107)

⁸⁶ Idestrom 2012, 8.

⁸⁷ Idestrom 2012, 8.

⁸⁸ Idestrom 2012, 8.

gör kyrkan till en folkkyrka, beskriver de båda är kyrkans strävan att nå alla i Sverige med evangeliet om syndernas förlåtelse. Grunden till detta finner Billing i hans tolkning av Luther där det gudomliga Ordet står i centrum av kyrkan som predikar Guds förekommande nåd. Kyrkan är Guds nådemedelsinstitution.⁸⁹

Trots att både Billing och Eklund är överens om mycket, landar de i två olika versioner av folkkyrkotanken. Eklund formulerade en kollektiv nationalistisk folkkyrkotanke som handlade om hur det svenska folket har en speciell gudomlig kallelse liksom Israel utkorades av Gud. Kyrkan är således ett universellt fenomen som gestaltas i ett nationellt sammanhang. Även om Eklund öppnar för att kristendomen kan ingå i andra folks kulturer så har det svenska folket en särskild kallelse. Folket, blir för Eklund, kyrkans subjekt.⁹⁰

Billing däremot, har en mer individualistisk tolkning, där folket är objekt för Gud. Kyrkan blir bärare av Guds uppenbarelse som för individen handlar om Guds nåd som ger syndernas förlåtelse. Guds nåd är oförtjänt och universell och därför konstitueras inte kyrkan av människor som tror, utan av Guds erbjudande om nåd. Enligt Billing tar detta sig bäst uttryck genom territoriella kyrkor som innefattar alla de boende inom ett område, där krav på medlemskap i kyrkan är onödigt. Istället är alla en del av kyrkan om man inte medvetet väljer att ställa sig utanför.⁹¹

Ideström menar i sin historiska översikt av folkkyrkans framväxt att både Eklund och Billing bidrar med ett antal ecklesiologiska komponenter som sen dess har varit viktiga för folkkyrkan. Dessa är föreställningen om att Ordet är det som konstituerar kyrkan och kyrkan är den storhet som förkunnar ordet. Gud uppenbarar sig i ett konkret historiskt sammanhang och kyrkans uppgift blir därför att nå ut med syndernas förlåtelse till alla som bor i Sverige, dvs. hon har en missionerande uppgift.⁹²

Av detta skapas även en demokratitanke. Det ska vara folket som har makten i kyrkan genom rösträtt, kyrkofullmäktige och kyrkomötet.⁹³ Begreppet folkkyrka utvecklades således både som ett teologiskt och politisk begrepp. Politiskt i den mening hur kyrkan beslutsfattande strukturerade ordnades och teologiskt i den meningen hur de dogmatiska föreställningarna förklarar vad kyrkan är.

Folkkyrkotanken fortsätter att utvecklas under 1900-talet och förutom Billing och Eklund har teologer som Harald Hallén och Manfred Björkkvist varit viktiga för dess utformande. När vi närmar oss slutet av 1900-talet kliver den för folkkyrkan viktigaste teologen fram; Gustaf Wingren. Wingrens

⁸⁹ Ideström 2012, 8.

⁹⁰ Ideström 2012, 9.

⁹¹ Martinson, Sigurdson och Svenungsson (red) 2007, 225.

⁹² Ideström 2012, 9.

⁹³ Martinson, Sigurdson och Svenungsson (red) 2007, 225.

arbete anses vara det som på tydligast sätt, och mest utförligt, bearbetat arvet av från de första teologerna samt kopplar det till det samhälle som han levde i.⁹⁴ Därför kommer jag i nästa avsnitt beskriva Wingrens folkkyrkliga ecklesiologi.

3.2 Gustaf Wingrens ecklesiologi

I detta avsnitt kommer jag att beskriva vilka de bärande teologiska föreställningarna är som finns i den folkkyrkliga ecklesiologi som företrädde av Gustaf Wingren (1910-2000).

3.2.1 Skapelseteologi som grunden för ecklesiologin

Först skapelsen, sedan lagen, därefter evangeliet och till sist kyrkan. I själva ordningsföljden ligger Wingrens ecklesiologiska förståelse. Wingren hävdar att "Bibeln behöver läsas från Genesis och framåt, liksom bekännelsen läses från första artikeln och framåt"⁹⁵ Utifrån en tolkning av Irenaeus ser han frälsningen av människan som ett återställande av det hon var skapad till. Människan är skapad och tar ständigt emot liv utifrån, från Gud. När människan hör evangelium når det en skapad människa, där syndafallet har återupprepats när hon själv försökte säkra sitt liv vilket gjorde att lagen dömt henne. Evangelium blir då en överlåtelse, en rekapitulation, ett återställande till det hon är skapad till.⁹⁶ I denna ordning följer sedan kyrkan, som den plats där evangeliet förkunnas och sakramenten delas, vilket ständigt återupprättar människan. I detta finns även det eskatologiska perspektivet menar han, då återställandet inte är fullkomligt utan ständigt väntar hela skapelsen på den framtida upprättelsen.⁹⁷ Människan i kyrkan är en människa i skapelsen. Skapelseteologi och ecklesiologi är tydligt sammanvävda i Wingrens beskrivning av kyrkan. Kyrkan finns som plats där människan tar emot liv så att hon sedan kan bruka och förvalta det skapade med ett gott syfte istället för med det onda syfte som synden gör.⁹⁸ Wingren vill visa att det finns en tydlig ordningsföljd från skapelsen till lagen till evangeliet till kyrkan. I kyrkan förkunnas evangelium genom predikan och sakramenten som återställer människan till det hon är skapad till.

3.2.2 Kyrkan existensberättigande

Både sakramenten och predikan äro skeenden... mycket annat kan vara igång utan att människor får mottaga dem... men predikan kan det icke, ej heller dopet, ej heller nattvarden. De äro skänkta gåvor till människorna... där detta mottagande sker, där uppstår kyrkan.⁹⁹

⁹⁴ Idestrom 2012, 20.

⁹⁵ Wingren 2013, 138.

⁹⁶ Wingren 2013, 354.

⁹⁷ Wingren 2013, XXXI.

⁹⁸ Wingren 2013, 233.

⁹⁹ Wingren 2013, 231.

Kyrkan är platsen där evangelium förkunnas genom predikan och sakramenten, en plats för människan att ta emot liv från Gud. Gud som givaren och människan som mottagare. Kyrkan som plats har inget övrigt syfte, där sker ingen manifestation av ett kristet liv. Istället är kyrkan vänd mot mänskligheten, platsen där människan tar emot liv, för att sedan genomleva sin vardag med goda syften. Det är i människans vardag som resultatet av gudsmötet i kyrkan manifesteras. Kopplingen mellan vardagsliv och kyrkans förkunnelse och sakramentutdelande är viktig för Wingren och det var bristen på det som drev den ung Wingren att studera teologi.¹⁰⁰ Därför vänder sig Wingren mot den kyrkosyn som han uppfattar saknar skapelsetro och trängt sig djupt in i protestantismen och särskilt bland väckelsekretsar. Den felaktiga kyrkosynen, menar han, bygger på en förståelse av Gud som högre och bara som frälsaren och inte som skaparen. Resultatet av det blir då att man ser på livets skeenden, vardag och arbete som avskilt från Gud och att Guds verk istället börjar när människan möter kyrkan eller bibelordet. Kyrkan blir då en institution, en gemenskap som ställer sig ovanför det mänskliga livet som inte är tillgängligt för den vanliga världen. En kyrkosyn som denna kallar han en kyrkosyn utan skapelsetro.¹⁰¹

3.2.3 Sakramenten och predikan

Återupprättandet av människan framträder tydligast i dopet, då skapelsebeslutet realiserar och hon blir befriad från sin omänsklighet, menar Wingren. Genom Jesu död och uppståndelse sker det egentliga dopet för alla människor och kyrkans uppdrag blir sedan att införliva varje människa som en lem till denna döpta Kristi kropp. Dopet är ett återställande av skapelsebeslutet med ett eskatologiskt futurum. Dopet kommer nå sitt mål först när ”intet finns kvar att döda, är dopets verk fullbordat... ty något moment av synd behövs hos varje döpt människa dödas”¹⁰² Genom dopet ges den döptes sann mänsklighet och inte kyrklighet vilket gör att vardagen blir platsen där död och uppståndelse förverkligas.¹⁰³ En kyrka som inte lever för mänskligheten utanför hennes murar, menar Wingren, för ett oavbrutet krig med den Herre som bor i henne. Dopet är porten in i kyrkan för alla människor.

Nattvarden däremot är inte port in till kyrkan utan istället den handling som samlar de som redan är inlemmade i Kristi kropp. Handlingen förnyar det som redan dopet har gett. I nattvarden ger Kristus av sig själv och där finns det eskatologiska hoppet. Men det eskatologiska handlar inte om något högre himmelskt, istället handlar det om spänningen mellan död och liv som gör att nattvards-gästen går från måltiden ut i de jordiska sysslorna. ”Ju mer jordisk och simpel en uppgift är, desto

¹⁰⁰ Håkansson 2001, 48.

¹⁰¹ Wingren 2013, 232–233.

¹⁰² Wingren 2013, 238.

¹⁰³ Wingren 2013, 231–242.

mer laddad och uppfylld av hopp kan den göra en människa, om hon nämligen lever på sakramenten”¹⁰⁴

Det levande Ordet når människan genom sakramenten och genom predikan. Med ordet menar Wingren inte ord i form av betraktelser eller genom mänskligt tal. Istället handlar det om det levande ordet som ligger bakom sakramenten och predikan. Precis som instiftelseorden ger sakramenten dess mening, att vara utdelare av evangelium. Så är predikan, hämtad från Guds ord också en utdelning till människan av evangelium. Enligt Wingren handlar predikan om missionsuppdraget att predika evangeliet till alla folk så att människan kan omvändas och återupprättas. Wingren vänder sig mot den kyrkosyn som använder evangeliet som en inbjudan att ansluta sig till församlingen för att sedan få undervisning om konkreta bud och regler. Detta menar han skapar en avskärmad gemenskap där religiöst liv blir frångått ett vardagsliv, ett religiöst liv som enligt honom är ren fiktion.¹⁰⁵ Predikan ska, som Luther beskrev, varje söndag handla om omvändelsen menar Wingren. Det enda som sedan kan följa är den undervisning som handlar om goda gärningarna mot vår nästa. ”Det första betyder att predikan gör en gärning med oss själva, det andra att predikan gör en gärning med vår nästa”¹⁰⁶

3.2.4 Vardagens kyrka

“Jesu avsikt var inte att forma en avgränsad gemenskap, då skulle de botade inte befallas att återvända till vardagen.”¹⁰⁷ Återkommande hos Wingren finns ständigt denna koppling till människans vardag. Det är i vardagslivets gemenskap som kyrkan förverkligas. Att avgränsa kyrkan att handla om en specifik gemenskap är att separera människor och ta bort skapelsen ur den kristna tron. Varje enskild gudstjänstdeltagare mottar evangeliet på söndagen men på måndagen när hon är tillbaka på sin arbetsplats, är hon en del av Kristi kropp i världen för att göra den syssla, vara den lem, hon är bestämt till.¹⁰⁸ Att räkna gudstjänstdeltagare är oviktigt menar Wingren, effekten av evangeliet märks främst i vardagen och inte om människor blir kyrkliga. I hans tidiga skrifter försvarar han också tydligt territorialförsamlingen. Att kyrkan hör samman med en geografiskt bestämd plats där vardagens gemenskap inte separeras från kyrkans. Wingren tar vid där Billing började, där territorialförsamlingen är ett värn mot en sekteristisk kyrkosyn. Men i takt med samhällsförändringar, där idealbilden av socknens gemenskap försvagades, förändras även hans synsätt. Wingren fokuserar nu på kyrkans uppdrag som förkunnare av ordet. Även om samhället sekulariseras har kyrkan samma uppdrag och

¹⁰⁴ Wingren 2013, 255.

¹⁰⁵ Håkansson 2001, 32.

¹⁰⁶ Wingren 2013, 357.

¹⁰⁷ Håkansson 2001, 33.

¹⁰⁸ Wingren 2013, 231.

behöver arbeta med territorialförsamlingen i sikte. Att vara s.k. personförsamlingar, där dopet är medlemsskapande menar Wingren försvårar för öppenhet och stänger in ordet och sakramenten från att vara Kristi mun och händer genom vilket han når fram till alla människor.¹⁰⁹ Kyrkans öppenhet och otydliga gränser har för Wingren en teologisk poäng. Skapelseteologin och evangeliet leder till öppenhet i kyrkan menar han. Evangeliet och därmed kyrkan har en ständig rörelse ut mot alla folk. Denna konstanta rörelse gör att det inte ska kunna sägas vem som är innanför och utanför. Istället bör varje människa bemötas med tålmod inför hennes eventuella fragmentariska tro. Öppenheten handlar om en pastoral omsorg, att inkludera de lärjungaskap som finns utanför de kyrkliga kretsarna. Att skapa gemenskaper, döpta emellan är Wingren skeptisk emot eftersom de då vänder sig ifrån världen, ifrån vardagsgemenskapen. Vardagens gemenskap förverkligas framförallt i arbetslivet. All annan gemenskap förutom gudstjänsten risker att göra så människan behåller sin själviska attityd. Här kritiserar Wingren även sin egen kyrka, hur dopet blir en formalitet och inte en missionsuppgift och hur kristen etik avskärmar kyrkan från världen. Vidare kritiserar han även hur andligt liv i regel uppfattas som en separation från det vardagliga, kroppsliga livet.¹¹⁰

3.2.5 Människans kallelse

Som tidigare avsnitt visat finns det i Wingrens arbete en integrerande kyrkosyn där gudstjänst och vardag hör nära samman. Gränsen mellan kyrkan och världen finns inte utan istället handlar det om hur den döpte individen förverkligar sitt dop i vardagens arbete. Detta leder vidare till Wingrens syn på människans kallelse. 1942 skriver han sin doktorsavhandling om *Luthers lära om kallelsen* och i sitt fortsatta arbete delar han mycket av Luthers teologi. Grundläggande för Wingren är att det inte finns någon kristen etik som är bättre lämpad att lösa jordiska problem. Allt gott som sker kommer ifrån Gud och kan utföras av alla människor. Världen behöver alltså inte kristna för att den ska bli godare. Det som däremot skiljer den kristne från andra är att hon har fått förmågan att tolka i vems tjänst som människan handlar. Kallelsen får människan genom dopet och är inte till för egen del utan för andras. Kallelsen är inte lätt att bära då den handlar om att dagligen dö, att dagligen återupprepa dopet och låta den gamla människan dö, genom Guds hjälp. Därför handlar det arbete varje människa gör om att dagligen öva sig i att dö från sig själv för att tjäna andra.

Jag själv skall faktiskt icke få något annat ur mitt arbete än detta: brödet för mig och de mina, levebrödet. Då uppehåller Gud mig, och det är nog. Men det liv, som jag då får, får jag för att kunna tjäna mina medmänniskor, Att begära något annat, att begära mer mening är att slå ihjäl livets mening.¹¹¹

¹⁰⁹ Håkansson 2001, 108–112.

¹¹⁰ Håkansson 2001, 97–104.

¹¹¹ Wingren 1949, 279.

För Wingren finns alltså kallelsen och helgelsen för den kristne i vardagen. Kritiker har pekat på att denna kallellesyn är omöjligt osjälviskt vilket Wingren bemöter med att hänvisa till Jesu ord om att den som står efter att vinna sitt liv skall mista det. Vidare menar han att detta osjälviska vardagsliv än mer dödar den gamla människan och ger sakramenten sin mening. Vidare har han även fått kritik att hans kallellesyn är dyster och saknar glädje. Detta bemöter Wingren med att säga att för den gamla människan är kallelsen ett tryck men för den nya människan, med andens ögon är detta inte något dystert då hon i sin bundenhet till arbetet ändå är fri och suverän.¹¹²

I Wingrens senare publikationer gällande kallelseläran finns en vidgning av begreppet vem individens nästa är och inbegriper där även politik. D.v.s. hur vi alla påverkar varandra liv genom att använda vår rösträtt som får politiska konsekvenser. Det som också växer fram i hans texter är en samhällskritik mot produktionssystemet som fokuserar på tillväxt. Så till skillnad från tidigare växer en typ av kristen etik fram som handlar om att de kristna individer bör bryta sig ut från det allmänna handlingsmönstret. Detta betyder inte uppror utan tvärtom; att på sin plats tålmodigt och med uppfinningsrikedom fortsätta verka för sin nästa och inte för vinst och profit. Det är bara på det individualistiska sättet kyrkan bör agera i samhället.¹¹³

3.3 Den folkkyrklig ecklesiologins uttryck i vår samtid

Utifrån föregående avsnitt får vi en bild av Wingrens explicita ecklesiologi som beskriver hans syn på den teologi som delvis ligger till grunden för folkkyrkan. Wingren har som tidigare påpekats haft stor betydelse för den folkkyrkliga ecklesiologin som tar sig uttryck i Svenska kyrkan. Inom universitetsvärlden, kyrkopolitiskt men även bland vanligt folk var han en uppskattad förkunnare. Wingren tog även vid där Billing slutade vilket gör att han för med sig en teologisk tolkning om folkkyrkan som startade redan vid 1900-talets början. I kommande avsnitt kommer jag att undersöka hur den folkkyrkliga ecklesiologin tolkas och framförallt praktiseras i vår tid. Jag är alltså ute efter den implicita ecklesiologin dvs. hur folkkyrkan fungerar i vår kontext. För att kunna göra det har jag valt att studera nutida teologer vars avhandlingar berör folkkyrkans implicita ecklesiologi.

3.3.1 Folkkyrkan i 2000-talet

Från mitten av 1800-talet, parallellt med folkkyrkans utformande, sker en utveckling av den svenska välfärdsstaten. Detta för med sig en successiv separation mellan kyrkan och staten där staten tar över mer och mer av kyrkans uppgifter så som folkbokföring, utbildning, sjukvård m.m. Den tydligaste separationen sker 1 januari 2000 då kyrkan skiljs från staten.¹¹⁴ Bandet mellan kyrkan och det svenska

¹¹² Håkansson 211–215.

¹¹³ Håkansson 218–219.

¹¹⁴ Modéus 2015, 55.

folket är fortfarande starkt trots dalande medlemssiffror. Människor är till relativt hög grad anslutna trots att de inte i samma högra grad är delaktiga i kyrkans liv. Fredrik Modéus beskriver i sin avhandling om folkkyrkan, att den största delen av Svenska kyrkans medlemmar endast besöker gudstjänster vid särskilda skäl så som dop, konfirmation, vigsel och begravning. Tillhörigheten upplevs vara en sorts välfärdsfaktor.¹¹⁵ Trots att kyrkan är skild från staten så dikterar staten fortfarande villkor för Svenska kyrkan hur hon skall vara och fungera. Detta finner vi i Sveriges Rikets lag *Lagen om Svenska kyrkan* (1998:1591). Där stadgas att Svenska kyrkan är ett evangeliskt-lutherskt trossamfund, att hon är en öppen folkkyrka, att hon styrs av en demokratisk organisation där kyrkomötet är hennes högsta beslutande organ, att hon är territoriell och att hennes främsta uppgift är att fira gudstjänst, bedriva undervisning samt utöva diakoni och mission.¹¹⁶

Kopplingen mellan kyrkan och staten är alltså starkare än vad man kanske kan tro när hon beskrivs som skild från staten. Även människor lojalitet visar i medlemsundersökningar höra samman med ord som *tro*; med hänvisningar till religiositet, *solidaritet/idealitet*; med hänvisningar till att man vill vara solidarisk med en kyrka som hjälper utsatta människor samt *tradition*; med hänvisningar att vidhålla familjetraditioner och svensk tradition.¹¹⁷ Trots detta ser kyrkan vikande medlemskap och delaktighet i kyrkans liv då endast 6 % av kyrkans medlemmar är ”flitiga besökare” i kyrkans gudstjänster, dvs. någon gång i månaden eller någon gång i veckan.¹¹⁸

Detta faktum att kyrkan både är det stora antalets kyrka och den lilla gudstjänstfirande församlingens kyrka påverkar henne i sättet att vara folkkyrka idag, vilket jag kommer att belysa i följande avsnitt.

3.3.2 Folkkyrkans sociala kropp

Enligt Jan Eckerdal saknar den folkkyrka ecklesiologin en genomarbetad vision om kyrkans sociala kropp. Orsaken till detta menar han är den teologiska aspekten i att när Gud blir folkkyrkans enda subjekt blir människans gensvar på Guds handlande något som hamnar utanför den ecklesiologiska diskussionen. På så sätt blir kyrkans förkroppsligande till viss grad oreflekterad och tanken på kyrkan som en gemenskap inte centralt. Folkkyrkan blir då en ecklesiologisk huvudfoting menar Eckerdal: ”... vilket innebär en kyrkmodell som saknar social kropp. Varje del i kroppen, varje enskild människa, relaterar var och en till Kristus som är huvudet. Men kyrkan såsom en gemenenskap av människor är inte en ecklesiologisk betydelsebärande enhet”¹¹⁹. Eckerdal bryter det folkkyrkliga kyrkobegreppet mot den brittiske teologen Graham Ward. Utifrån Wards kyrkobegrepp finns det en konflikt

¹¹⁵ Modeus 2015, 57.

¹¹⁶ SFS 1998:1591

¹¹⁷ Modeus 2015, 60.

¹¹⁸ Modeus 2015, 61.

¹¹⁹ Eckerdal 2012, 331.

mellan Guds stad och den jordiska staden, hämtat från Agustinus metaforer. Det är inte självklart att kyrkans sociala kropp och andra sociala kroppar i samhället verkar för samma syfte även om gränserna dem emellan är svaga. Eftersom så fort kyrkan tar plats som social kropp finns en risk att den kolliderar med andra. I den folkkyrkliga ecklesiologin tonas denna konflikt ner till förmån för att visa på möjligheten till harmonisering utifrån synen på tillvarons som entydig. Om en konflikt skulle uppstå, menar Eckerdahl, är lösningen antingen att kyrkan tonar ner sina ståndpunkter så att skillnaderna dem emellan tunnas ut. På så sätt uppnås harmonisering men med kostnaden att kyrkans identitet tunnas ut. Eller så måste den andra sociala kroppen kuvas, vilket leder till att kyrkan i så fall måste utöva maktspråk.¹²⁰

Eckerdals resonemang överensstämmer med den bild som Wingren målar upp av folkkyrkan. Att det är individen som relaterar till Gud och att gemenskapen i kyrkan är underordnad, t.o.m. obefintlig. Gemenskapen i sig är dock inte helt betydelselös för Wingren utan för honom handlar det om vardagen. Att i vardagen gestalta evangeliet. Dock beskriver inte Wingren någon konflikt mellan att samhället och kyrkan skulle ha normer och värderingar som krockar. Istället, som Eckerdal påpekar, finns det en tydlig harmonisering av tillvaron. Här ställer Wingren skapelseteologin högre än eventuella konflikter.

3.3.3 Anställda som kyrkans sociala kropp

Jonas Idestrom beskriver i sin avhandling, genom empiriska studier och teologisk analys, hur folkkyrkan får en social kropp i vår samtid. Hans studier synliggör tre identitetsstrukturer som formar den sociala kroppen; den anställda personalen, gudstjänsterna och det geografiska området. Av dessa tre är det de anställda som tydligast präglar den sociala kroppens identitet. De anställda har exklusivt tillträde till medarbetarsamlingar där en helhetsbild av kyrkan skapas vilket ger dem ett försprång gentemot både förtroendevalda och övriga församlingsmedlemmar. De anställda är även med i budgetberedning, verksamhetsplanering och utförande av verksamhet vilket leder till att det skapas en uppfattning om att de anställda är kyrkan. Idestrom pekar även på att i hans empiriska studier förekommer de att de anställda själva synonymt ser sig som kyrkan. Även i gudstjänstfirandet och hur kyrkan tar sig uttryck på det geografiska området har de anställda en väsentlig roll. Dock är dessa sistnämnda identitetsstrukturen även den som öppnar upp den sociala kroppen mot omvärlden och gör dess gränser mindre tydliga.¹²¹

Att se de anställda identifieras som kyrkans sociala kropp menar Eckerdal hör samman med folkkyrkans ecklesiologi. Prästens tydliga roll som förvaltare av sakramenten ger människorna en passiv roll som mottagare. På samma sätt manifesteras denna tanke idag, men istället för bara prästen

¹²⁰ Eckerdal 2012. 321–333

¹²¹ Idestrom 2009, 245–250.

finns idag ett helt arbetslag. Precis som då blir människorna inte en tydlig del i den sociala kroppen. Att de anställda ses som den sociala kroppen menar han blir då en bieffekt, snarare än ett ecklesiologiskt mål. ”Att detta är möjligt menar Eckerdal är en konsekvens av att gemenskapen mellan människor tonas ner vilket gör att denna bieffekt växer.”¹²²

Vidare lyfter Eckerdal fram en avhandling av Stig Linde som heter *Kyrkan i granskningsamhället*. Denna avhandling pekar på att kyrkan, i mer eller mindre utsträckning fungerar som ett tjänsteföretag. Verksamheten utförs av professionella och granskas även med hjälp av utvärderingar och metoder som leder till marknadsanpassning. Kyrkoherden fungerar mer som en VD än en andlig ledare. Återigen menar Eckerdal att församlingsmedlemmarna blir den passiva målgruppen för den kyrkliga verksamheten. Vilket härleds även det till ovanstående teologiska resonemang.¹²³

Att se de anställda som kyrkans sociala kropp är till viss del även bieffekt av Wingrens folkkyrkoecklesiologi. Wingren förespråkar sakramenten och predikan som kyrkans huvuduppgift vilket utförs av prästen och kan på så sätt ge den bieffekten att hen ses som kyrkans sociala kropp. Däremot blir bieffekten större ju större övrig verksamhet kyrkan har vilket flyttar gemenskapen från vardagen in i kyrkan igen vilket Wingren var mycket kritisk mot. Talet om vardagsgemenskaper är utifrån Eckerdals beskrivning även den obefintligt i hans analys av kyrkan.

3.3.4 Möjligheter till gemenskap inom folkkyrkan

Bilden av kyrkans sociala kropp som antingen en grupp anställda eller som ett tjänsteföretag bekräftas av Patrik Hagmans studie om folkkyrkan. Även om dessa är bieffekter av en ofreflekterad ecklesiologi om kyrkans sociala kropp förstärks den av bristen på gemenskap. Hagman vill därför visa på möjligheter till gemenskap för att minska denna effekt.

Hagman beskriver en folkkyrka som är i kris. Kyrkans tro är inte längre samma sak som samhällets. Detta genererar nya frågor. Frågor om kyrkans syfte och mening men även hur kyrkan ska förhålla sig till en skapelse som teologiskt sett inte längre är kyrkan. Oklarheten i frågor som dessa menar Hagman driver kyrkan att smittas av det postsekulära samhället som hon befinner sig i. Ett tillstånd som driver kyrkan att som vilken annan organisation i samhället tillhandahålla service och upplevelser.¹²⁴

Med avstamp hos bl.a. teologen Johan Howard Yoder och Stanly Hauerwas ifrågasätter Hagman folkkyrkans harmoniska beskrivning av relationen mellan kyrka och stat. ”Vi kan inte komma ifrån att den värld som de stora nordiska teologerna som Billing, Söderblom och till och med Wingren

¹²² Eckerdal 2012, 335–338.

¹²³ Eckerdal 2012, 339–340.

¹²⁴ Hagman 2013, 27–55.

beskrev inte längre existerar.”¹²⁵ Kyrkan och staten bär på ett historiskt arv där staten idag upprätthålls som en alternativ kyrka. Kyrkan återspeglar statens syn på individen och hennes frihet och hur hon som ensam person relaterar till den kyrkliga gemenskapen där hon blir deltagare. Dessa tankar återfinns starkt i den folkkyrkliga ecklesiologin. Samhället sociala kropp vars relationer regleras av staten liknar då kyrkans sociala kropp där medlemmarna relaterar till varandra via de anställda. Detta menar Hagman inte är i harmoni med den kristna synen på människan där gemenskapen konstituerar henne som person och relationerna mellan människor emellan och mellan Gud och människan inte styrs av någon annan.¹²⁶

Utifrån ovanstående argumentation vill Hagman lyfta fram en ny riktning för folkkyrkan i dagens samhälle som hämtar sin inspiration från Hauerwas ecklesiologi som både är katolsk och anabaptistisk. Det första handlar om att bibehålla den sakramentala förståelsen av kyrkan där dop och nattvard är kyrkans centrum. Dessa handlingar formar i sin tur en tydlig gemenskap som sedan tillsammans tar ansvar för kyrkans tjänst i världen. Detta rymms inom den folkkyrkliga ecklesiologin. Dock flyttas fokus från de anställda som kyrkans görare till den gudstjänstfirande gemenskapen. Detta återtar Wingrens tankar om vardagsgemenskapen dit den hör hemma men samtidigt sker det som kollektiv inte som individ. Hagman menar även att denna gemenskap utgör ett lekmannadeltagande i kyrkans verksamhet. På detta sätt blir kyrkan en annan social kropp än den som staten är. Gudstjänstfirarna blir inte passiva mottagare utan aktiva görare. Kyrkan blir då, till motsats mot samhället annorlunda gemenskap som samtidigt är öppen mot omvärlden.¹²⁷

Vad blir då de anställdas uppgift? Hagman menar att de uppgifter som idag sköts av anställda istället tilldelas gudstjänstgemenskapen. De anställdas fokus blir då att göra det möjligt för andra att göra. Det kyrkan gör blir då det vi gör tillsammans.¹²⁸

3.3.5 En differentiering av gemenskapsbegreppet

När Fredrik Modéus analyserar gemenskapsbegreppet i svensk ecklesiologi under 1900-talet ser han en avsaknad av en differentiering. Detta menar han leder till en implicit tolkning av gemenskap som exklusivt, sekteristiskt och elitistiskt.¹²⁹ Gemenskap målas upp som en motsats till öppenhet i den folkkyrkliga debatten vilket leder till att man väljer öppenheter utifrån att det är en av folkkyrkans signum.¹³⁰ Istället menar Modéus att gemenskapen och då framförallt gudstjänstgemenskaperna i kyrkan kan ha fyra olika karaktärer. De kan vara *tillfälliga, lediga, stabila och slutna*. De tillfälliga

¹²⁵ Hagman 2013, 154.

¹²⁶ Hagman 2013, 145–173.

¹²⁷ Hagman 2013, 219–221.

¹²⁸ Hagman 2013, 223–253.

¹²⁹ Modéus 2015, 445.

¹³⁰ Modéus 2015, 446.

är temporära t.ex. vid dop, vigsel, något har hänt, dessa gemenskaper är sällan öppna då människorna som deltar ofta har t.ex. familjeband till varandra.¹³¹ Den lediga gemenskapen är en lite mer varaktig gemenskap som handlar om när en individ deltar i gudstjänster ett antal gånger och på så sätt känner gemenskap, samhörighet och relaterar till de människor som också är där. Denna gemenskap kan vara öppen om de som relaterar till den vill släppa in nya människor.¹³² Den tredje gemenskapen är den stabila. I denna gemenskap betonas tillhörighet och det finns en varaktighet av gemenskap. En sådan typ av gemenskap kan vara inriktad på tillhörighet till varandra och de som redan tillhör. I så fall blir denna gemenskap stängd. Om gemenskapen däremot präglas av relationell öppenhet och gästfrihet öppnar den sig mot omvärlden. I den stabila gemenskapen finns också en tillhörighet som handlar om en kollektiv identitet bortom det enskilda perspektivet. Gemenskapen blir en korporativ person som är större än summan av individerna. Det som vidare karaktäriserar denna gemenskap är att den är organiserad. Det finns möjlighet att kliva in i gemenskapen och organisationen fördelar roller och uppgifter. Detta menar Modéus leder till att deltagarna vänder sig till varandra för samtal om angelägenheter och gemenskapen pågår även utanför gudstjänstfirander där man knyter kontakter med människor i gemenskapen och andra. Den stabila gemenskapen kan uppfattas som kravfylld eller ofri samtidigt som den ger möjlighet att bygga långsiktiga relationer.¹³³ Till sist beskriver Modéus den slutna gemenskapen. Denna gemenskap är starkt förpliktigande och samhörighetsperspektivet är så långt drivet att det går att avgöra vem som är en del av gemenskapen och inte vilket skapar en vi-känsla som stänger gemenskapen för andra. Denna gemenskap får en negativ klang om vi använder ordet sekt men kan också ses som positiv om vi använder ordet kloster eller kommunitet. Den slutna gemenskapen kan fylla ett behov hos individen av tydligt tillhörighet och gruppen är överordnad individen. För den som inte finner sig tillrätta i denna gemenskap kan den uppfattas tvingande.¹³⁴

Genom att inte differentiera olika typer av gemenskaper kan det leda till att vi har olika verklighet framför ögonen när diskussionen sker mellan öppenhet och gemenskap. Om man istället i den folkkyrkliga ecklesiologin såg att det finns flera olika typer av gemenskaper så kan både tala om öppenhet och gemenskap utan att det behöver vara motpoler. ”Ur sociologisk och teologisk synvinkel är det möjligt att framhålla både *öppenhet* och *varaktighet* som viktiga beståndsdelar av en gudstjänstgemenskap.”¹³⁵

3.4 Sammanfattning

¹³¹ Modéus 2015, 142.

¹³² Modéus 2015, 143.

¹³³ Modéus 2015, 144–145.

¹³⁴ Modéus 2015, 146.

¹³⁵ Modéus 2015, 446.

I detta kapitel har syftet varit att både se på den explicita folkkyrkoecklesiologi som företräds av Gustaf Wingren samt att se hur den implicit tar sig uttryck idag. Jag kommer i detta avsnitt först sammanfatta de bärande teologiska föreställningarna hos Wingren, sedan sammanfatta den implicita folkkyrkliga ecklesiologin idag för att till sist göra en jämförelse dem emellan.

3.4.1 Sammanfattning av Gustaf Wingren folkkyrkliga ecklesiologi

I detta kapitel har jag sökt svar på uppsatsens andra forskningsfråga; *Vilka är de bärande teologiska föreställningarna i en folkkyrklig ecklesiologi och hur tar de sig uttryck i Svenska kyrkan idag?* Utifrån en genomläsning av den litteratur jag valt gällande Gustaf Wingrens folkkyrkliga ecklesiologi framgår följande kategorier som mest bärande då de gäller den folkkyrkliga ecklesiologin: 1) *Skapelseteologi som grunden för ecklesiologin*. Wingren vill visa att det finns en tydlig ordningsföljd från skapelsen till lagen till evangeliet till kyrkan. I kyrkan förkunnas evangelium genom predikan och sakramenten som återställer människan till det hon är skapad till. 2) *Kyrkan existensberättigande*. Kyrkan är ett instrument där människan tar emot liv från Gud. I det återställande som sker genom predikan och sakramenten får människan på nytt goda syften i allt hon gör i sin vardag och i sitt förvaltande av skapelsen. Kyrkan manifesteras alltså i vardagen och är i sig bara ett instrument. Att se kyrkan som en plats för det kristna livet, att tala om den som en institution eller gemenskap, är för Wingren att ha en kyrkosyn utan skapelsetro. 3) *Sakramenten och Predikan*. Genom dopet ges människan sann mänsklighet och genom nattvarden förnyas detta steg om och om igen. Bakom både predikan och sakramenten finns de levande orden som förmedlar evangelium till människan. Viktigt för Wingren är att evangeliet inte är en inbjudan till gemenskap utan istället ska varje söndagspredikan handla om omvändelse för att nå de onådda. Att använda evangeliet som inbjudan till en avskärmad gemenskap där det finns annan undervisning att få skapar ett religiöst liv som är franskt från vardagslivet och blir då religiös fiktion. Det enda som sedan kan följa är den undervisning som handlar om goda gärningarna mot vår nästa. 4) *Vardagens kyrka*. Det är i vardagen som effekten av evangeliet märks i hur människan behandlar sin nästa, inte i antalet kyrkobesökare. I vardagen är hon Kristi kropp för att göra den syssla hon är bestämd till. Kyrkan hör samman med en geografiskt bestämd plats där vardagens gemenskap inte separeras från kyrkans. Kyrkan är så pass sammankopplad med skapelsen att inte krävs några tydliga gränser dem emellan. Istället förespråkar Wingren en öppenhet där ingen exkluderas från evangeliet. 5) *Människans kallelse*. För Wingren finns ingen kristen etik utan allt gott som sker kommer ifrån Gud och kan utföras av alla. Skillnaden för den kristna är att hon har förmågan att tolka i vems tjänst hon handlar. Människan är kallad att dagligen återupprepa dopet och låta den gamla människan dö för att istället tjäna sin nästa. Därför handlar det arbete varje människa gör om att dagligen öva sig i att dö från sig själv för att tjäna andra.

3.4.2 Sammanfattning Den folkkyrkliga ecklesiologins uttryck i vår samtid

Folkkyrkans implicita ecklesiologi är idag är formad av ett flertal komponenter. Förutom den explicita ecklesiologin som format lagar, kyrkoordningen, och den inomkyrkliga teologiska diskussionen som sedan färgar kyrkans praxis så finns det även andra komponenter. I inledningen av avsnittet (3.3.1) om folkkyrkan idag pekar jag på hur kyrkan, trots att hon är skild från staten ändå fortfarande är påverkad av det statskyrkliga arvet. Detta visar sig både genom lagstiftning, människors lojalitet till kyrka och hur hon medlemskapet i kyrkan tolkas som en välfärdsfaktor. Att som kyrka i praktiken förhålla sig till det stora antalet människor som tillhöra utan att delta skapar en ecklesiologisk utmaning. Kyrkans sociala kropp blir svårdefinierad. I nästkommande avsnitt (3.3.2) refererar jag till Jan Eckerdal som menar att folkkyrkan saknar en genomarbetad definition av kyrkans sociala kropp. Folkkyrkan blir en huvudfoting där alla relaterar till Kristus som är huvudet men gemenskapen mellan människor saknar betydelse. Orsaken till avsaknaden av en teologi om den sociala kroppen menar Eckerdal handlar om att när kyrkan tar plats som kropp finns det en risk att den kolliderar med andra sociala kroppar i samhället. Vilket i förlängningen blir ett problem då man som Wingren ser samhället som en del av skapelsen där Gud finns. I avsnitt 3.3.3. ger Ideström oss en bild av hur folkkyrkans sociala kropp tar sig uttryck i ett lokalt sammanhang. I hans studie framkommer att det som formar och till största del är den sociala kroppen är de anställda. Det är de anställda som har helhetsbilden av kyrkans verksamhet och som utför den på en specifik geografisk plats. Detta blir synligt t.ex. i gudstjänstfirandet där det är de anställda som är aktiva och gudstjänstfirarna de passiva. Orsaken till detta menar Ideström är en bieffekt av den folkkyrkliga ecklesiologin. Prästen är förvaltar sakramenten till människan som genom sakramenten mottar Guds förlåtelse och nåd. Som Wingren påpekar är det endast detta som är kyrkans uppgift och ger henne sitt existensberättigande. Eftersom kyrkan är mer än gudstjänsten, och till viss del fungerar som ett tjänsteföretag fortsätter kyrkans medlemmar vara passiva mottagare och de anställda tar mer av prästens roll som förmedlare. Detta är en bieffekt och kan inte tillskrivas Wingren då han menade att vardagsgemenskapen är det viktigaste vilket inte poängteras i det lokala sammanhanget. Vidare i nästa avsnitt (3.3.4) pekar Patrik Hagman att det finns möjlighet att skapa gemenskaper inom folkkyrkan. Utgångspunkten i Hagmans argumentation är att världen idag inte ser ut som den gjorde då den folkkyrkliga ecklesiologin skrev. Idag ser han en kyrka som liknar statens sätt att relatera till individen där det kristna synen på människan där gemenskapen är något som konstituerar henne har gått förlorad. För att inkludera en teologisk grund för gemenskap i den folkkyrkliga ecklesiologin menar Hagman att man måste bibehålla den sakramentala förståelsen där dop och nattvard står i centrum. Men istället för att fokusera på de anställda som förvaltarna bör deras uppgifter delas och tas över av kyrkans medlemmar. En deltagande gudstjänstgemenskap

skapar en social kropp som är något annat än den sociala kropp som samhället utgör. I det avslutande avsnittet (3.3.5) konkretiserar Fredrik Modéus hur folkkyrkans öppenhet kan kombineras med gemenskapsbegreppet bara det differentieras så vi vet vad vi diskuterar. Det som tydligast kan inkluderas öppenhet och gemenskap är vad han kallar en *stabil* gemenskap. Denna typ av gemenskap präglas både av relationell öppenhet och möjlighet till långvariga relationer människor emellan som sträcker sig utanför gudstjänsten.

3.4.3 Wingrens ecklesiologi i vår tid

Utifrån en genomläsning av Wingrens teologi om kyrkan som ledde till ovanstående sammanfattning träder en bild fram av kyrkan som i första hand en plats där Gud och människan möts genom sakramenten och predikan på ett individuellt plan. Kyrkan blir Guds instrument där människan träder in, möter sakramenten, blir återupprättad och sedan träder ut. Att kyrkans ecklesiologi på något sätt skulle definieras av människorna som samlas där verkar för Wingren inte ha någon större betydelse. Kyrkan har bara sitt existensberättigande då hon fungerar som ett instrument för Gud. Genom sakramenten som kyrkan förvaltar blir även Gud i skapelsen tydlig för människan. Gud finns i skapelsen och när människan genom kyrkan mottar dop, nattvard och predikan så sänds hon tillbaka till skapelsen men nu med en återupprättad blick då hon själv har blivit återupprättad till den hon är skapad till. Med denna nya blick ser hon att det goda i skapelsen är från Gud och när hon gör goda gärningar vet hon i vems tjänst hon verkar för. Utan kyrkan hade denna återupprättelse inte kunnat ske. Därför finns det ingen kristen etik som står över en mänsklig etik. Detta gäller även gemenskapen mellan människor. Wingren menar att det inte finns någon kristen gemenskap som står över den vardagliga mänskliga gemenskapen. Kyrkan är inte platsen för gemenskap utan bara som tidigare påpekats ett instrument. Människan blir lurad om kyrkan drar henne in i något som får henne att skilja mellan kristet och mänskligt. Istället bör gränserna vara otydliga mellan kyrkan och sin omvärld. Kyrkans blick ska vara vänd mot världen, dra människan in till dop, nattvard och återupprättelse för att sedan skickas ut igen i världen.

Trots att Wingren påpekar att kyrkans uppgift inte är att samla människor utan istället sända dem ut i världen så sker ett samlande, om än oreflekterat. Ideström, Eckerdal och Hagman visar på att detta samlande skapar en sociala kropp. Genom att studera den sociala kroppen, framträder Svenska kyrkans implicita teologi. Denna sociala kropp som för Wingren inte hade någon betydelse visar sig om man byter perspektiv vara det som utgör kyrkan. Eckerdal visar på att de anställda tänker om sig själva som kyrkan vilket då kan tolkas som kyrkans sociala kropp. Vidare skapar de i sin tur verksamheter där gemenskaper uppstår som även de blir en del av kyrkans sociala kropp. Även om detta enligt Ideström är oreflekterat så blir det primärt för de människor som är delaktiga och för samhället runtomkring. Den folkkyrka som Wingren beskrev har alltså en social kropp. Kyrkan idag

gör mer än att bara förmedla sakramenten och predika ordet som Wingren menade. Istället utförs en mängd tjänster vars effekt blir den implicita teologin om folkkyrkan. Hagman ifrågasätter därför den folkkyrkliga tanken om att utelämna den kristna gemenskapen från ecklesiologin. Istället menar han att gemenskapen mellan människor är det som konstituerar kyrkan. Att gemenskapen som bildas bland de som relaterar till kyrkan inte är teologiskt genomarbetad menar Eckerdal och Ideström är en bieffekt av den folkkyrkliga ecklesiologi då den inte innefattas i uppgiften att vara ett instrument.

Det både Hagman och Modéus visar på är att det går att infoga en gemenskaps praktik i den folkkyrkliga ecklesiologin utan att för den skull förkasta den. Enligt dem går det både att behålla den sakramentala förståelsen av dop och nattvard och låta det vara i centrum samtidigt som man öppnar för en kristen gemenskap. Modéus är tydligast med det då han kombinerar folkkyrkans öppenhet, vilket Wingren ansåg vara mycket viktigt, med gemenskapsbegreppet så längre vi definierar vilken typ av gemenskap vi söker. För Modéus fungerar detta genom att beskriva den *stabila gemenskapen* som både präglas av relationell öppenhet och möjlighet till långvariga relationer bland gudstjänstdeltagarna. Detta leder oss fram till att låta folkkyrkliga ecklesiologin möter ungas trosformation som kommande diskussion kommer att handla om.

Kapitel 4 Avslutande diskussion

Denna uppsats syfte är att undersöka förhållandet mellan den folkkyrkliga ecklesiologin, dess sociala uttryck, och vad som främjar ungas trosformation idag. Att kyrkan vill vara en plats för unga att växa i tro är tydligt i Svenska Kyrkans Ungas syftesparagraf: ”Vi vill med Kristus i centrum och med dopet som grund verka i hela Guds skapelse och vara en gemenskap i församlingen där vi får växa i tro och ansvar”¹³⁶ Den kyrka detta skall förverkligas i benämner sig själv vara en folkkyrka i sina egna grunddokument. Folkkyrkotanken kommer till Sverige från Tyskland och påverkar kyrkans ecklesiologi från 1900-talet och framåt. För att finna de bärande teologiska föreställningarna inom teologin om folkkyrkan har jag i denna uppsats studerat Gustaf Wingrens arbete från mitten av 1900-talet. Wingren, som kanske är den teolog som haft störst inflytande på kyrkan gällande detta. Men eftersom detta inte är en historisk studie har min blick varit på tillämpningen, hur folkkyrkoteologin idag tar sig uttryck i kyrkans liv. För att finna den har jag inte bara sökt den explicita ecklesiologin, utan även försökt analysera hur folkkyrkotanken tar sig uttryck i vår kontext, dvs. den implicita ecklesiologin. För det är till den synliga kyrkan som unga kommer till idag. De kommer till en fysisk plats, präglad av sin historia, teologi och samtid, fylld av människor som indirekt eller direkt förkroppsligar hennes budskap. Så hur ser då förhållandet ut mellan den folkkyrkliga ecklesiologin, dess sociala uttryck och ungas trosformation?

När det kommer till vad som möjliggör trosformation har jag i denna uppsats sökt de sociologiska faktorerna och inte de psykologiska. Att en ung människas trosföreställningar utvecklas, avvecklas eller bibehålls under tonårstiden, är en kombination av en yttre (sociologisk) process och en inre (psykologisk) process. I denna uppsats har jag valt att se till de yttre faktorerna. Genom att finna de sociologiska faktorerna kan de i sin tur användas som verktyg av kyrkan för att skapa de bästa förutsättningarna för trosformation. Utifrån ett sociologiskt perspektiv är kyrkan precis som många andra platser i vårt samhälle en social kontext där människor interagerar med varandra. I denna uppsats refererar jag till Ideström, som beskriver kyrkan som en sammansmältning av hennes teologiska grund, historiska erfarenhet, sociala kontext och eskatologiska hopp.¹³⁷ Det är i en sådan förståelse av kyrkan som jag vill börja denna diskussion. Genom att se på kyrkans faktiska uttryck öppnas en möjlighet att analysera henne och som om sättet hon gestaltas möjliggör för ungas trosformation. En sociologisk reflektion kring ungas trosformation, kan alltså hjälpa kyrkan i hur hon kan kommunicera evangeliet på bästa sätt för att nå unga i vår tid.

¹³⁶Online: <http://svenskakyrkansunga.se/om-oss/> (åtkomst 20160107)

¹³⁷ Ideström, 2009, 23, 41–45.

4.1 Ungas behov av gemenskap

I analysen av den litteratur som ligger till grund för denna uppsats framkommer att den tydligaste sociologiska faktorn som påverkar ungas trosformation är *signifikanta andra* dvs. människor som den unge har känslomässiga relationer till. Den mest betydelsefulla gruppen av dessa är relationer till jämnåriga. Tonårstiden är en tid av frigörelse från föräldrarna, vilket gör att de trosföreställningar som den unge bär med sig från primärsocialiseringen nu är uppe för förhandling. Detta är ett naturligt steg då den unge vill förankra sin verklighetsupplevelse och sina trosföreställningar i annat än hos föräldrarna. Från att anknytningen varit stark till föräldrarna övergår den nu till att vara stark till jämnåriga. De jämnårigas trosföreställningar har alltså stor betydelse för den egna trosformationen. Till detta visar studien även på att social tillhörighet till en grupp är viktig, och att gruppens normer, värderingar och även trosföreställningar påverkar individen. Trosformation är alltså inte ett självständigt projekt, trots att det i slutändan handlar om psykologiska processer i det inre existensrummet. Istället är det signifikanta andra, och gruppens trosföreställningar, i individens yttre existensrum som påverkar trosformation. Relationer är för den unge som själva bränslet för trosformation. Detta fråntar dock inte individen känslan av att bestämma själv, att skapa sin egen identitet. Känslan finns alltid kvar hos den unge, att hon gör sina egna val, även om det är i stark relation till vad de signifikanta andra gör. Utifrån ett sociologiskt perspektiv bör det alltså inom den folkkyrkliga ecklesiologin finnas plats för gemenskap, eftersom det skulle möjliggöra trosformation för unga.

Det spänningsförhållande som jag därför anser tydligast växt fram i denna uppsats är spänningen mellan Wingrens brist på teologisk reflektion kring gemenskap och ungas behov av relationer och social tillhörighet. För Wingren är kyrkan platsen där evangelium förkunnas genom sakramenten och predikan till upprättelse för människan så hon blir den hon är skapad till att vara. Detta är en följd av hans skapelseteologi där allt har en tydlig följd; skapelsen, lagen, evangeliet, och kyrkan. Kyrkan, menar Wingren, har därför inget annat syfte. I kyrkan manifesteras inte det kristna livet. Kyrkan ska vara vänd mot världen, mot mänskligheten, så att hon öppnar upp för alla som vill ta emot livet från Gud. Wingren menar att det är i vardagen som resultatet av detta Gudsmöte manifesteras. Därför är han kritisk till att kyrkan blir en institution, en gemenskap som ställer sig ovan det mänskliga livet och skapar skillnad mellan vardagens liv och kyrkans liv.

Men saknar då folkkyrkan gemenskaper eller s.k. social kropp? Utifrån den folkkyrkliga teologiska föreställningen om hur varje enskild individ relaterar till Kristus som är huvudet, saknar den i teorin kropp. Eckerdal kallar den en kyrkmodell som saknar kropp, en ecklesiologisk huvudfoting.

Kyrkan som gemenskap saknar ecklesiologisk betydelse. Om man däremot ser på den implicita ecklesiologin med Ideströms ögon, ser vi att kyrkan ändå alltid får en social kropp. Ideström synliggör tre identitetsstrukturer som formar den sociala kroppen; de anställda, gudstjänsterna och det geografiska området. När det kommer till gudstjänsterna och det geografiska området har de anställda även en viktig roll. Eckerdal visar på att de anställda ser sig som förkroppsligandet av kyrkan, vilket blir en bieffekt av att gemenskapen mellan människor tonas ner. En bieffekt av den folkkyrkliga ecklesiologin.

Att kyrkan får en social kropp på den plats och i den tid hon existerar är inte bara en sociologisk reflektion, utan har även teologisk signifikans med sin grund i den kroppsanalogi vi finner i NT. Precis som Kristus inkarnerades i världen förkroppsligas kyrkan genom de människor som är lemmar i hans kropp (Rom 12:15). Människan relaterar till Gud men samtidigt relaterar hon till varandra. Gemenskapen är skapelsebetingat och vi finner det redan i skapelseberättelsen. Men är denna gemenskap den vardagsgemenskapen som Wingren beskriver eller finns det något som skulle kunna kallas en kristen gemenskap som skulle få plats inom den folkkyrkliga ecklesiologin? Wingren kritiserar kristna gemenskaper som står över vardagsgemenskapen. I Wingrens resonemang finner jag ett hierarkiskt tänkande som jag undrar om det är nödvändigt. Är det per automatik så att de som tillhör kristna gemenskaper uppfattar sig som bättre än andra gemenskaper i samhället? Om det är så, ser jag också en fara i att ett vi- och domtänkande växer fram. Denna farhåga är inte orealistisk utan historien vittnar om just ett sådant tänkande. Men betyder det att det är tanken om den kristna gemenskapen som är fel eller betyder det att människor har använt den kristna gemenskapen på ett felaktigt sätt?

Går vi tillbaka till Jesu liv ser vi hur han kallade sina lärjungar till en gemenskap kring honom. Alla människor tillhörde inte denna gemenskap men alla människor var välkomna in i den. I bergspredikan undervisar han sina lärjungar och kallar dem för *världens ljus* och ger dem uppdraget att lysa för människor genom goda gärningar.¹³⁸ För Jesus verkar det alltså finnas en skillnad mellan de människor som följer honom och de människor de skulle lysa för. Denna skillnad verkar både handla om tillhörighet men även om etik, utifrån bergspredikan. Wingren menar att det inte finns någon kristen etik som är bättre lämpad att lösa problem, utan allt gott som sker kan utföras av alla människor. På så sätt skulle man kunna, ur hans perspektiv, tänka att den kristna gemenskapen spelar ut sin funktion. Även här anser jag att det finns en spänning mellan Wingrens syn på kristen etik/människans kallelse och ungas behov av social tillhörighet som möjliggör trosformation. För Wingren handlar kallelsen om att varje dag dö från sig själv för att tjäna andra. Även om jag här inte är överens med Wingren angående den kristna etiken anser jag att utifrån hans kallelsesyn behövs det en kristen

¹³⁸ Matt 5:14

gemenskap mer än någonsin för att den ska kunna efterlevas. För en ung människa som nyss funnit den kristna tron, t.ex. genom konfirmationen behöver hon social tillhörighet och relationer till signifikanta andra för att kunna leva i den kallelse som Wingren förespråkar. Så, finns det plats för gemenskap inom den folkkyrkliga ecklesiologin?

Eckerdal beskriver att om den kristna gemenskapen ska få plats inom den folkkyrkliga ecklesiologin finns det en risk att den harmonisering som finns mellan kyrkan och skapelsen kan skadas. Om kyrkan som social kropp kolliderar med andra sociala kroppar i samhället pga. normer och värderingar blir det problem. Då har kyrkan två val för att återfå harmoni; antingen tona ned sitt eget vilket kan leda till uttunning av den egna identiteten eller utöva makt för att motparten ska ändra sig. I vårt samhälle är bara det förstnämnda möjligt då kyrkan saknar makt. Men frågan är om den harmonisering som Wingren önskar, den kyrkosyn med skapelseteologi som han beskriver, är en verklighet idag? Hagman menar i sitt resonemang att så är inte fallet. Kyrkans tro är inte samma som samhället. Därför är denna fråga ny för folkkyrkan och behöver bearbetas teologiskt. Om hon inte gör det drivs hon till att bli ett serviceföretag och mer och mer återspegla samhällets normer och värderingar p.g.a. harmoniseringen. Detta menar Hagman inte är i linje med den kristna synen på gemenskap. Det Hagman föreslår som skulle kunna vara en ny riktning för folkkyrkan utan att för den skull överge den folkkyrkliga ecklesiologin, är att bibehålla den sakramentala förståelsen av dop och nattvard och låta gemenskaper växa fram kring firandet av gudstjänsterna. Att låta de anställda ta ett kliv tillbaka och låta fler bli delaktiga. I delaktigheten växer gemenskapen.

Modéus fördjupar det som Hagman beskriver och talar om olika typer av gemenskap som kan få sin plats i folkkyrkan. En av dem kallar han den *stabila gemenskapen* som både ur ett sociologiskt och teologiskt perspektiv kan vara öppen och varaktig. Denna gemenskap sträcker sig utanför den gudstjänstfirande gemenskapen. I den betonas tillhörighet och varaktighet som inkluderar gudstjänstgemenskapen och vardagslivet. En sådan gemenskap är organiserad och synlig vilket ger möjlighet för individen att kliva in i den. Detta kan skapa en stängd miljö om individerna i sina relationer endast relaterar till varandra. Om däremot gemenskapen präglas av en relationell öppenhet och gästfrihet som uttalats i organisationen ges möjlighet för öppenhet. Utifrån ungas perspektiv skulle denna typ av *stabil gemenskap* kunna möjliggöra för trosformation. Utmaningen som jag ser det är kopplingen mellan t.ex. konfirmationsgruppens gemenskap som inte är en öppen gemenskap, och den i så fall mer öppna stabila gudstjänstfirande gemenskapen. Här finns det möjlighet att tänka annorlunda. Är det bra att konfirmandgruppen ses som en stängd grupp? Hur kan mötesplatser skapas mellan konfirmandgruppen och den gudstjänstfirare församlingen? Hur kan konfirmanderna redan tidigt känna sig inbjudna in i den gemenskap som gudstjänstfirarna utgör? Hur kan fler än de anställda bli *signifikanta andra* för unga människor? . Kan kyrkans anställda fokusera mer på relationsbyggande både unga

emellan och mellan sig själva och de unga? Att låta mötesplatser och byggande av relationer bli det primära, där verksamheter och kyrkans tjänster blir underordnade detta syfte. Att framhålla gemenskapen som viktig, att ge den teologisk signifikans, kan alltså vara en väg för att låta kyrkan bli den plats där unga får växa i tro.

Vidare ser jag en viss möjlighet att ändå följa Wingrens tanke om vardagsgemenskapen. Att låta den kristna gemenskapen kopplas till vardagen är ett sätt att motarbeta världsfrånvändhet. Att gemenskaperna blir platser för trosformation där man tillsammans söker sätt att leva i den kallelse Gud ger människan. Att gemenskaperna blir platser som hjälper unga till mer mänsklighet som Wingren förespråkar. Att inte skapa slutna grupper upptagna med kyrkliga saker utan engagerade i världen och vardagen.

4.2 Det egna valet

Birkedals och andra forskare inom de sociologiska aspekterna visar på att unga människor idag både är självständiga individer som skapar sin egen identitet samtidigt som detta alltid sker i stark påverkan av gruppens eller s.k. signifikanta andras värderingar. Utifrån den gemensamma bild som beskrivits skulle man kunna kalla detta fenomen för ”friheten att välja det alla andra väljer”. För unga människor idag finns en frihet att göra långt fler egna val än tidigare generationers. Tid och rum har förminskats och nuet ger dem möjlighet att ständigt välja nya vägar. Men vem vägleder dem i de valen de gör? Birkedal visar på att en ung människa står i processen att frigöra sig från sina föräldrar med känslan av tusen valmöjligheter framför sig. Vägledande för henne är då inte hennes föräldrars tro eller objektiva upplevelser av religion. Istället är det de jämnåriga eller s.k. signifikanta andra, så som andra vuxna förebilder, kärleksrelationer eller studiekamrater som påverkar den unge mest. Däremot behåller de känslan av att göra det egna valet. Ingen annan än de själva har bestämt vilket val det ska vara, även om den unge väljer det hennes jämnåriga väljer.

Att på Wingrens vis varje söndag erbjuda upprättelse och nåd genom sakramenten ger möjlighet för individen att just välja att ta emot. Att som kyrka inte tala om människans val att ta emot nåden skulle på ett sätt motverka ungas trosformation. Öppenheten och den förekommande nåden, som Wingren förespråkar, behöver för den skull inte förneka människan egna val att ta emot Guds nåd. I en ecklesialitet som bara förespråkar öppenhet, i rädsla att bli exkluderande, utesluts individen att känna tillhörighet. Att däremot förespråka individens egna val, att varje söndag ha valmöjligheten att genom nattvarden bli återställd till det Gud har tänkt är både att följa Wingrens teologi samt möta de ungas önskan om valfrihet. Att detta sedan sker i en kollektiv miljö där gemenskap förespråkas som, Modéus beskriver, öppnar en plats för trosformation.

4.3 Delaktighet

Som Birkedal påpekar är även delaktighet en väg att skapa trosformation. Det som då är viktigt för att delaktighet ska skapa trosformation är att det kopplas till de ungas sociala relationer och signifikanta andra. Här öppnar det sig för kyrkan en viktig dörr. Unga som har fullt upp i sina tonår att frigöra sig från föräldrarna och pröva primärsocialisationens värderingar, kommer vid 14 års ålder rakt in i kyrkan. Kyrkan kan bli den plats där unga kan skapa relationer till signifikanta andra som t.ex. konfirmationsledarna och de jämnåriga som de möter. Här blir delaktigheten viktig. Att som ung inte bara bli en konsument av kyrklig verksamhet som kan betraktas objektivt utan istället, med hjälp av relationer dras rakt in i den sociala kroppen. Att bli en del av Kristi kropp, som i praktiken innebär en erfarenhet av delaktighet. Att ens närvaro har betydelse. Här lyfter Hagman fram delaktigheten i gudstjänsten som viktig. För en ung kan detta utvidgas till att även vara delaktig i t.ex. en ungdomsgrupp. Det handlar för den unge i så fall inte bara om att dyka upp och konsumera verksamhet, utan att själv vara med och skapa den. Att aktivt synliggöra och utveckla kyrkans sociala kropp, att låta henne blir mer än en huvudfoting vore en möjlighet för kyrkan att samla unga, göra den delaktiga och därför möjliggöra trosformation

4.4 Att återerövra historien

Som avsnittet om en flytande kultur visade på har tid och rum krympt för den unga generationen. Den stora historien är förlorad och den unga generationen är mer lämnad till sin egen historia. Detta kan skapa förvirring och många unga beskriver en oro över att välja fel. Här har kyrkan en stor möjlighet att välkomna den unge in i den kristna stora berättelsen. Wingrens folkkyrkliga ecklesiologi håller nattvard och predikan som centralt. Nattvarden berättar varje söndag kärnan i den kristna tron och indirekt allas vår historia. Att låta ungdomar få rota sig i denna berättelse är att på ett sätt ge dem tillbaka den historia de har tappat. Här har kyrkan stor möjlighet att vara frimodig. Dölj inte evangeliet i verksamhet, då blir det ingen skillnad mellan kyrkan och vilken annan fritidsaktivitet som helst. Hjälプ istället unga att få tillbaka sina rötter i evangeliet så att det är fler än andra jämnåriga som kan vara vägvisare i livets alla val.

4.5 Trosformation i framtidens folkkyrka

Som avslutning på denna diskussion och denna uppsats vill jag blicka framåt. Medlemsstatistiken i Svenska kyrkan sjunker och det är ett faktum att med den försvinner både ekonomi och verksamhet. För varje år blir folkkyrkan mindre och mindre folkets kyrka, mitt i byn. Kanske talar vi här om en

långsam död? Eller så kanske vi, som jag hoppas på, talar om början på ett annat liv för folkkyrkan. Som min uppsats visar på söker unga människor gemenskap, möjlighet att göra egna val, delaktighet och kanske till viss del en historia som kan vara vägledande. Det denna uppsats har visat är att den folkkyrka som Gustaf Wingren förespråkar inte har möjlighet att tillgodose den gemenskap som unga efterfrågar. Gemenskapen hamnar utanför hans ecklesiologi. Om folkkyrkan skall kunna möta unga människor behov av gemenskap behöver hon därför omarbeta sin ecklesiologi. Detta tror jag är helt nödvändigt för kyrkans överlevnad. Att hon blir medveten om vilken tid hon befinner sig i så hon inte harmoniserar sig så mycket med samhället att hon tillslut förlorar sin identitet. De bidrag som Hagman gör i denna diskussion tycker jag är mycket viktigt. Att man inte behöver göra avkall på sin folkkyrkliga ecklesiologi. Att kyrkan kan få behålla sin öppenhet och sin höga syn på sakramenten och predikan samtidigt som det kan få växa fram gemenskaper som just är delaktiga i kyrkans uppdrag. Att kyrkans sociala kropp får bli större än bara de anställda. Så kanske är det bra för kyrkan att ekonomin blir sämre? Det öppnar upp för att fler att vara delaktiga när det inte finns anställd personal som kan göra allt. Sakta kommer då kyrkans sociala kropp att växa och bli mer än en huvudfoting. Med förändringar som dessa tror jag kyrkan kan ge möjlighet för trosformation. Att inte släppa konfirmanderna som varje år säger sitt "Ja" utan istället fånga upp dem och erbjuda gemenskap. En anorlunda, kristen gemenskap, som aldrig stänger dörren och blir exklusiv utan lever sitt liv i vardagen, en vardagsgemenskap i den värld Gud har skapat.

Litteraturförteckning

Tryckta källor

- Bibel 2000. 2007. Örebro; Marcus förlag.
- Birkedal, Erling. 2008. ”Kanskje jeg tror på en gud, men...” –en langtidsstudie av gudstro hos unge. Oslo: IKO-Forlaget.
- Birkedal, Erling. 2001. ”Noen ganger tror jeg på Gud, men...? –en undersøkelse av gudstro og erfaring med religiøs praksis i tidlig ungdomsalder. Trondheim: Tapir akademiske forlag.
- Brodd, Sven-Erik. 1992. *Diakonater från ekklesiologi till pastoral praxis*. Uppsala: Tro & Tanke.
- Den svenska kyrkohandboken I*. 2010. Stockholm: Verbums förlag.
- Eckerdal, Jan. 2012. *Folkkyrkans kropp – Einar Billings ekklesiologi i postsekulär belysning*. Skellefteå: Artos & Norma bokförlag.
- Ekstrand, Thomas. 2002. *Folkkyrkans gränser – en teologisk analys av övergången från statskyrka till folkkyrka*. Stockholm: Verbum förlag.
- Hagman, Patrik. 2013. *Efter folkkyrkan – En teologi om kyrkan i det efterkristna samhället*. Skellefteå: Artos & Norma bokförlag.
- Håkansson, Bo. 2001. *Vardagens kyrka – Gustaf Wingrens kyrkosyn och folkkyrkans framtid*. Lund: Arcus förlag.
- Idestrom, Jonas. 2009. *Lokal kyrklig identitet – en studie av implicit ekklesiologi med exemplet Svenska kyrkan i Flemingsberg*. Skellefteå: Artos & Norma bokförlag.
- Idestrom, Jonas. 2012. *Folkkyrkotanken – innehåll och utmaningar en översikt av studier under 2000-talet*. Uppsala: Ineko.
- Lagen om Svenska kyrkan*. Svensk Författarsamling (SFS). 1998:1591
- Lövheim Mia och Jonas Broman, m.fl. 2012. *Religion som resurs? Existentiella frågor och värderingar i unga svenskars liv* Borås: Artos & Norma bokförlag.
- Martinson, Mattias, Ola Sigurdson och Jayne Svenungsson. 2007 (red). *Systematisk teologi: En introduktion*. Stockholm: Verbum.
- Modéus, Fredrik. 2015. *Gudstjänstgemenskap i folkkyrkan. –ett studium av gudstjänstsgemenskapens identitet och ställning i Svenska kyrkan*. Stockholm: Verbum.
- Unga med attityd 2013*. Stockholm; Ungdomsstyrelsens skrifter 2013:3
- Wingren, Gustaf, ”Arbetets mening: ett föredrag”, i STK 1949, årg. 25, s 278-286
- Wingren, Gustaf. 2013. *Skapelsen och Lagen, Evangeliet och Kyrkan*. Redigerad av Kristensson-Uggla, Bengt. Skellefteå: Artos & Norma Bokförlag.
- Østergaard, Søren och Willer, Thomas. 2004. *Jeg tror på det hele –Gud, skæbnen og de syv bud*. Fredroksberg: Unitas Forlag.

Internet

- Historik*. Online: <http://www.svenskakyrkan.se/656230> (åtkomst 20160107)
- Kyrkoordningen*. Online: <https://www.svenskakyrkan.se/kyrkoordningen> (åtkomst 20160107)

Svenska kyrkan i siffror. Online: www.svenskakyrkan.se/statistik (åtkomst 20151019, 20160107).
Svenska Kyrkans Unga. *Om oss*. Online: <http://svenskakyrkansunga.se/om-oss/> (åtkomst 20160107)